

JÁSZKUNSAĞ

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT SZOLNOK MEGYEI SZERVEZETÉNEK FOLYÓIRATA

1961. MÁRCIUS

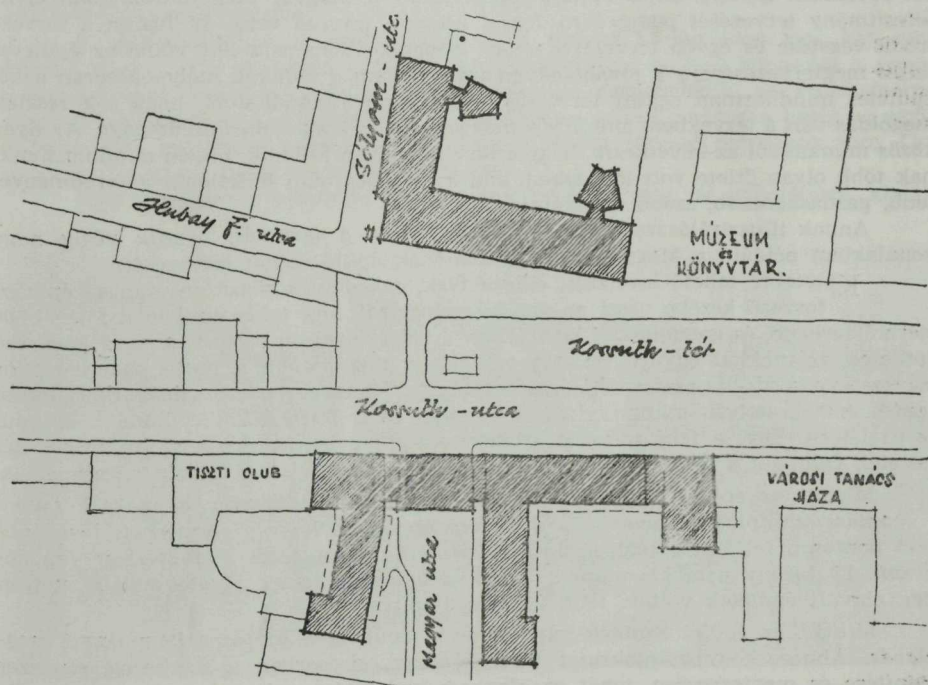

VII. ÉVFOLYAM 1. SZ.

A szolnoki főtéren épülő lakóházak tervezése

Nagy felelősségérzet vesz rajtam erőt most, hogy rajzceruza helyett tollat fogok a kezembe, hiszen tervező építész vagyok, a mi mesterségünk a tervezés és a rajzolás. Mégis megkísérlem, hogy a főtéri lakástervezés néhány kérdését boncolgatva, megközelítőleg hű képet rajzoljak elsősorban a tervezési munkáról, a tervezés közben felmerülő problémákról, s magáról az épületről, annak tömegkialakításáról, homlokzatairól, lakásairól stb.

Meg kell említenem, hogy a főtér beépítésére már 1954-ben vázlattervet készített a budapesti Lakóépülettervező Vállalat, s az akkori két emeletes lakóház feldolgozására 1959-ben megbízást kapott. Közel 5 hónapig azonban semmit sem tett, a tervezési munkákat meg sem indította, úgyhogy 4 hónappal a tervszolgáltatási határidő előtt, 1960 márciusában a tervezési megbízást átadták az akkor önálló Szolnok Megyei Tervező Irodának. Engedményt a határidő tekintetében — sajnos — nem kaptunk, így igen rövid idő — kb. 4 hónap — alatt kellett az épület vázlat-

Az építkezés helyszínrajza.

terveit, valamint kiviteli és részletrajzait elkészítenünk. Ez idő alatt a kis létszámú műszaki csoport (50 fő) kb. 80 db egyéb kisebb-nagyobb, különböző rendeltetésű épületet is tervezett.

Külön érdekessége ennek a feladatnak, hogy az első nagyobb komplex tervezési munka az iroda életében, amely nemcsak tervezési, hanem szervezési problémákat is vetett fel az iroda műszaki vezetésével kapcsolatban.

A Magyar utca képe az építkezés előtt.

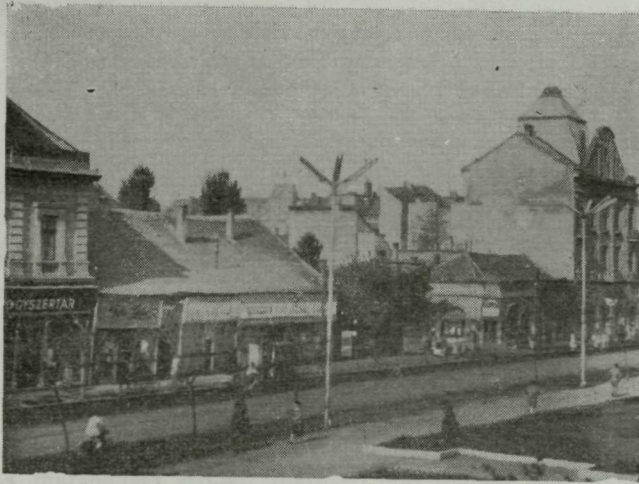
Az épületek tervezését magam kezdtem el, de a Sólom utcai épület tervezését rövidesen *Boháty* Lajos építészcsoportvezető, a Magyar utca torkolatában épülő létesítmény tervezését pedig *Biró* József irányító tervező vette át, hiszen a tervező iroda vezetése és egyéb tervezések miatt elegendő időm nem lett volna az épületek teljes megtervezésére, s a továbbiakban irányítottam a munkát, melynek során a két épületet mindhárman együtt terveztük. Nyugodtan elmondhatom, hogy sok részletmegoldás van a tervekben, ami közös megbeszélés és konzultálás eredménye. Az ilyen közös munkákból az következik, hogy a terv állandóan fejlődik, hiszen mindhármunknak több olyan ötlete volt időközben, ami a kiérlelés után feltétlenül az eredményesebb, gazdaságosabb, szebb munkát jelentette.

Annak illusztrálására, hogy *hogyan zajlik le a tervezés*, nézzük végig-nagy vonalakban például a Magyar utca torkolatában épülő épület tervezését.

Kötetekre tehető levelezés, előzmények, engedélyek rögzítése után az építés-tervező kezébe veszi az ún. *helyszínrajzot*, ami jelen esetben a főtér 1:500 méretű térképe, és gondolkodni kezd. Ezen a helyszínrajzon rajta vannak a környező épületek az utakkal együtt. Be van jelölve az utak szélein a posta kábelvezetéke, légvezetéke, a víz- és csatornahálózat, a főtér Adriai-tenger feletti szintje (igen fontos adat!). Jelen esetben, miután a Városi Tanács és a Tiszti Klub épületei közé épül az új létesítmény, a fent szereplő adatokon kívül a két épület abszolút magassági méretei, valamint a lebontásra kerülő épületek néhány jellemző mérete is szerepelnek.

Mielőtt az épület tervezése megindulhatna, természetesen el kell készíteni a „*bontási tervdokumentációt*”. Ez a munka abból áll, hogy az összes ott levő épületet pontosan fel kell mérni, azokról rajzokat és a bontásról költségvetést kell készíteni. Ez bizony nem kis munka, hiszen a lebontott házak kivétel nélkül nagyon régi, elavult épületek voltak, több esetben átépítve.

Miután az épület Szolnok város főterén épül, igen fontos a *homlokzati megjelenés*. Ahhoz, hogy homlokzatot tervezhessünk, elsősorban a szerkezeti rendszer felépítése és megtervezése, tehát az *alprajz* kialakítása volt a legszükségesebb. Ez több adottság miatt igen nehéz feladatot jelentett: a Városi Tanács és a Tiszti Klub

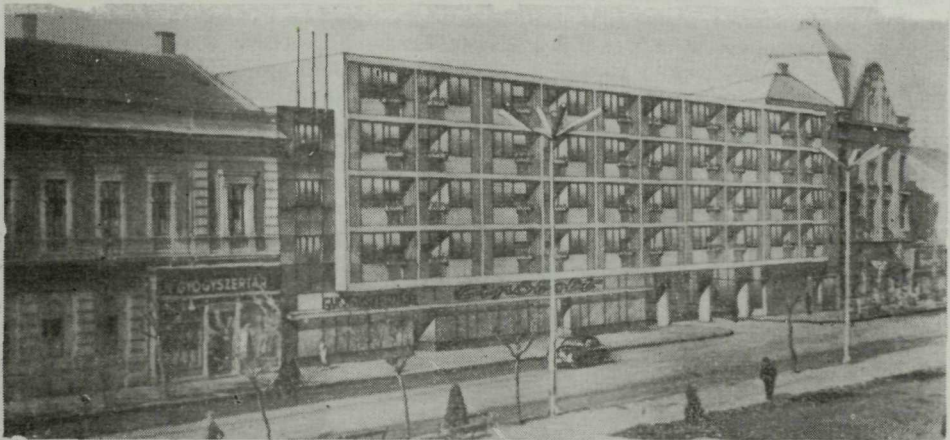
A főtérről és a Magyar utca torkolata. Építkezés előtti állapot.

meghatározott távolságra van egymástól és közöttük adott helyen a Magyar utca tengelye. Ez a két részre osztott méret nagyon nehezen osztható azonos pillér-tengely távolságokkal úgy, hogy ehhez szerkezetileg is zavarmentesen csatlakozhasson a Magyar utca két oldali zárt sorú beépítése. Anélkül, hogy elemezném ezt a két problémát, megemlítem, hogy a tervezésnek ez az alaplépése több hétig tartott.

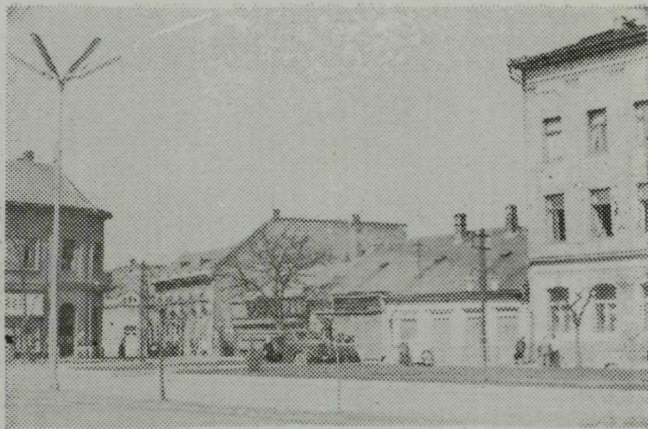
Miután az alaprajzi rendszer az előbb említett módon tisztázást nyert, csak akkor gondolhattunk *egy-egy lakástípus részletes megtervezésére* és ezzel a *homlokzati rendszer kialakítására*.

A lakásalaprajzról a későbbiekben írok, viszont közbevetően meg kell említenem, hogy már a szerkezeti rendszer megválasztásakor be kell kapcsolni a szerkezetet méretező statikus mérnököt. Ezzel a lépéssel megkezdődik az építésmérnök „karmesteri” szerepe: az ő irányítása és összefogása mellett rövidesen belép az együttesbe a víz-, csatorna-, villany-, gáz-, központi fűtést tervező mérnökök sora. Csak az ő segítségükkel tudja kialakítani a művet.

Első lépésként a *homlokzat kialakítását* jelöltem meg, és születéséről, kialakí-

A főtérről — Magyar utca torkolata a beépítés után.

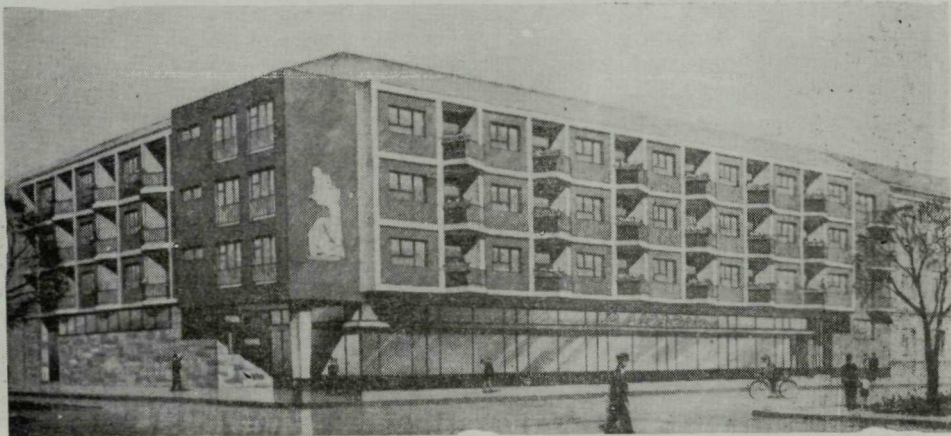

A főté — Solyom utca sarok az építkezés előtt.

tásáról mindeddig még semmit sem írhattam, ide-oda csapongtam. Ez nem véletlen. Egyszerre több irányba kell gondolkodni, és azt lehet mondani, hogy minden szempontot figyelembe véve, egyszerre kell mindent megoldani úgy, hogy a homlokzat-kialakítást állandóan szem előtt tartom.

Még mindig nem az épület homlokzatáról írok, hanem ennek függvényében az alaprajz további érlelését próbálom megvilágítani, miután a társtervezőket fokozatosan bevontuk a tervezésbe. A homlokzat részletes kialakítása csak a teljesen tisztázott lakás- és üzlet-alaprajzok megtervezése után oldható meg vázlatos formában, és ehhez már szükséges a gépészeti berendezések (víz, villany, gáz, központi fűtés stb.) meghatározása.

Az építész-tervező a kialakított szerkezeti rendszerben megtervezi az általános (legtöbb egyforma) lakás alaprajzát úgy, hogy a szobákat bútorokkal berendezi. Ez a szobák használhatósága, bútorozhatósága miatt nagyon fontos lépés. Itt dől el, hogy a különböző ajtók, nyílások cm-nyi pontossággal milyen távolságra kerülnek a szoba oldalfalától, az ablak-parapet magassága hány cm a padlóvonalától számítva. Meghatározza az előszoba, konyha, kamra, étkezőrész, fürdőszoba, garderober helyét a lakás alaprajzában, majd miután ez a lakás funkciójának megfelel, egyenként megtervezi azok bútorozhatóságát, valamint a rögzíthető szerelvényeket (mosdó, fürdő-

A főté — Solyom utca sarok az épület felépítése után.

kád, gáztűzhely stb.), az előszobában a falifogas, a mérőórák, a különböző ajtók helyét, a konyhában a beépített és mobil bútorok helyét.

Itt álljunk meg egy pillanatra! Első szempont a *konyha jó használhatósága*, ami abból áll, hogy a berendezési tárgyakat olyan egymásutánban helyezi el, ahogy azt a konyha funkciója megköveteli, vagyis hogy pl a zöldségmosás, burgonyahámzás után az előkészítés, ezután a főzés, tálalás (esetleg az étkezőfülkébe át-tálalás), majd mosogatás következék. Ez azért szükséges, hogy a háziasszony egy helyről, akár ülve végezze a legtöbb előkészítő és főzési munkát, s ezenkívül a különböző munkafolyamatok (előkészítés, főzés, tálalás, mosogatás) ne keresztezzék egymás útját.

A *mai fürdőszobák* abban különböznek a régi tervezésű fürdőszobáktól, hogy minimális alapterületűek. Ez így helyes. A régi nagyméretű, magas fürdőszobák csak sok tüzelés árán kifűthetők, s nagy méretük miatt kissé barátságatlanok. A kis alapterületű, kis belmagasságú fürdőszobák felmelegednek a fürdőkályhából kisugárzó hőmennyiségtől, de ez a melegmennyiség elegendő ahhoz is, hogy egy fürdőszobára (kádra) való vizet is felmelegítsen. Ha gázra tervezett autogejzír szolgáltatja a meleg fürdővizet, kis méretű gáz-hőkisugárzó is elegendő hőt fejleszt a helyiség bemelegítésére. A helyiség alapterületének megtervezését a berendezési tárgyak (WC, mosdó, fürdőkályha, fürdőápadé, mosógép) méretei és minimális mozgási helyszükséglet biztosítása határozza meg.

Fentebb már találkoztunk egy viszonylag új kifejezéssel, mely a régi lakás-tervezéseknél mint fogalom, mint helyiségmegnevezés nem szerepelt. Ez a *garderobe*. Hogy szerepét megvilágíthassuk, megint vissza kell térnünk a múlt lakásaihoz, az ún. hallos lakásokhoz.

Milyen tervezési megkötöttségekből született a *hallos lakás*? Talán sokaknak idegenül hangzik, hogy „tervezési megkötöttség”, pedig így van. Gondoljunk csak a budapesti körúti, belvárosi bérházakra! Kik építették ezeket a bérlakásokat? Legtöbb esetben olyan háztulajdonosok, akik jó pénzért a viszonylag jól kereső polgári rétegnek adták bérbe ezeket a lakásokat. (Nem azokról a lakásokról beszélek most, amelyek hasonló szűk, benapozatlan, zárt-udvaros beépítésben, minimális alapterületű, szoba-konyha-kamrás lakások voltak magas bérért a kis jövedelemből élő dolgozóknak, esetleg a periférián, hanem a belvárosban épülő nagyobb, reprezentatív lakásokról.) A tervezési megkötöttségből adódó hall születése visszavezethető a telekspekulációra. Ha megnézzük egy ilyen körúti telek rajzát, azt látjuk, hogy rövid utcai front és mély udvarterület a jellemzője. Nos ebből következtethetünk, hogy a megrendelő minél több és nagyméretű lakást kért a tervezőtől, hogy a bérbeadás minél nagyobb jövedelmet hozzon. A tervező ezt úgy oldotta meg, hogy — ellentétben a mai két traktusos alaprajzokkal — három traktusos lakásokat tervezett. Az első (utca felé eső) traktusba a szobákat tervezte, a harmadik (sötét, benapozatlan, udvar felé eső) traktusba a konyhát, kamrát, előszobát, WC-t, s a középen maradó sötét, szellőzetlen, megvilágítatlan (második) traktusba a hall és a fürdőszoba került. Ebből az következik, hogy a szellőzetlen, sötét hallból ajtók nyíltak a szobákba, fürdőszobába, konyhába, esetleg a cselédszobába, s így alig, vagy egyáltalán nem maradt a kis alapterületű helyiségben a bútorok számára hely. Legfeljebb egy ülögarnitúra lehetett elhelyezni a középen, de különben a helyiség kizárólag közlekedés célját szolgálta.

Ez a három traktusos szerkezet a mai két traktusos szerkezethez viszonyítva nagyon drága. Az Építésügyi Minisztérium 1960-ban meg is tiltotta a hallos lakások tervezését.

Az előbb említettem, hogy a hall tulajdonképpen közlekedő helyiség szerepét tölti be egy nagy lakásban, vagyis lehetőség nyílt arra, hogy 3—4 szobás lakásnak lehetőleg minden lakóhelyisége és fürdőszobája erről az egy helyről megközelíthető legyen.

A *mai lakások 2, esetleg 3 szobával épülnek* Középső traktus a gazdaságos tervezésből kifolyólag nincs, tehát nincs sötét, szellőzetlen, bútorozhatatlan közlekedő helyiség (hall) sem. Meg kellett találni a módot arra, hogy ún. „zsákszobákat” ne tervezzünk. („Zsákszoba” a hálószoba, mely a nappali szobából nyílik, s ahonnan

sehová sem lehet átmenni.) Az egyik megoldási mód az, hogy a hálószobából esetleg ajtót nyitok a fürdőszobába, de ez nem a legkellemesebb, mert kis lakásoknál a WC is a fürdőszobában van. A másik megoldás az, hogy a lakás centrumában minimális alapterülettel, beépített szekrényvel a nappali szoba, hálószoba, fürdőszoba, konyha közé kis közlekedő helyiséget tervezek, ahol vetkőzni is lehet, s a lakásban fel-lelhető lim-lomot, ruhákat a beépített szekrényben elhelyezhetem. Tökéletesen megoldja a lakásban a „körforgalmat”, megszünteti a zsákszobát. A hálószobába közlekedni nemcsak a nappali szobából lehet.

Francia előképeket is láttunk, de ott más alaprajzi felépítettségű egy lakás.

Igen kivonatos és vázlatos az előbbi ismertetés az alaprajzok tervezésével kapcsolatban, mert a valóságban igen sokrétű a munka, hiszen állandó szoros kapcsolatot kell fenntartani a gépészeti munkákat tervezőkkel a különböző szerelvények és csövezetékek, kábelek (telefon, bergmancsó) elhelyezése miatt.

Miután az *épület teljes alaprajza* így kialakult (értem ezen az üzlethelyiségeket a raktárakkal, az eszpresszó-cukrászdát a raktárakkal stb.), akkor kezdem csak érlelni azt a vázlatos elgondolást, ami a homlokzat és épület-tömeg kialakítását teszi lehetővé. Már az alaprajz tervezésénél megszületik a tervező lelki szemei előtt az épület homlokzata, erről kisebb vázlatokat készít, de a részletek finomítása, az igazi homlokzattervezés most kezdődik.

A tervezés komplex voltára jellemző, hogy az így kialakítható *homlokzat* sok esetben visszahat az alaprajzra, sőt a szerkezeti kialakításra is. Ebben az esetben a tervező építész módosítja az eddig megtervezett alaprajzot, esetleg a statikus mérnök bevonásával a vasbeton szerkezeti rendszert, és azt lehet mondani, hogy majdnem előről kezd új elgondolásokkal az egész tervezési menetet.

Ha az épület *homlokzatának* tervezéséről beszélünk, meg kell említenem, hogy már a tervezés megkezdésének pillanatában el kell dönteni annak milyenségét. Ez nem egyszerű feladat, amit az is bizonyít, hogy építészeink mai legnagyobb vitaanyaga és problémája a homlokzattervezés.

Igy volt ez a főtéri 100 lakás esetében is. Voltak olyan javaslatok, hogy a főtéren lévő hangsúlyos épületek homlokzati stílusát kövessük, és építsünk hasonló, mint a múzeum és könyvtár, vagy a Városi Tanács épülete. Vitába kellett szállnunk ezzel a javaslattal, mert ma, a XX. században nemcsak az új szerkezeteket, új alaprajzi megoldásokat, új anyagokat köteleességünk megmutatni, hanem ennek egyeses következményeképpen újszerű, modern homlokzattal kell ellátnunk épületeinket.

Ha követni próbáljuk az építészettörténet egyes periódusait a különböző korokban, láthatjuk, hogy az épület minden esetben hű kifejezője annak a kornak, annak a társadalmi rendnek, amelyben épült. Emellett az építésznek feladata megmutatni azt is az épület homlokzatán, hogy az épület milyen rendeltetésű (iskola, kórház, lakóház, mezőgazdasági jellegű épület, sportlétesítmény stb.).

Ebben az esetben lakóház homlokzatáról van szó, tehát beszéljünk arról, hogy a különböző korok lakóház-homlokzatai mit tükröznek. Ez a téma természetesen egy külön tanulmány tárgyát is képezhetné, hiszen az egyes korok lakóházépítkezéseiről könyvet is lehetne írni. Tulajdonképpen osztályozhatnánk korok (stílusok) és éghajlati zónák szerint, de a kettő mégsem választható el teljesen.

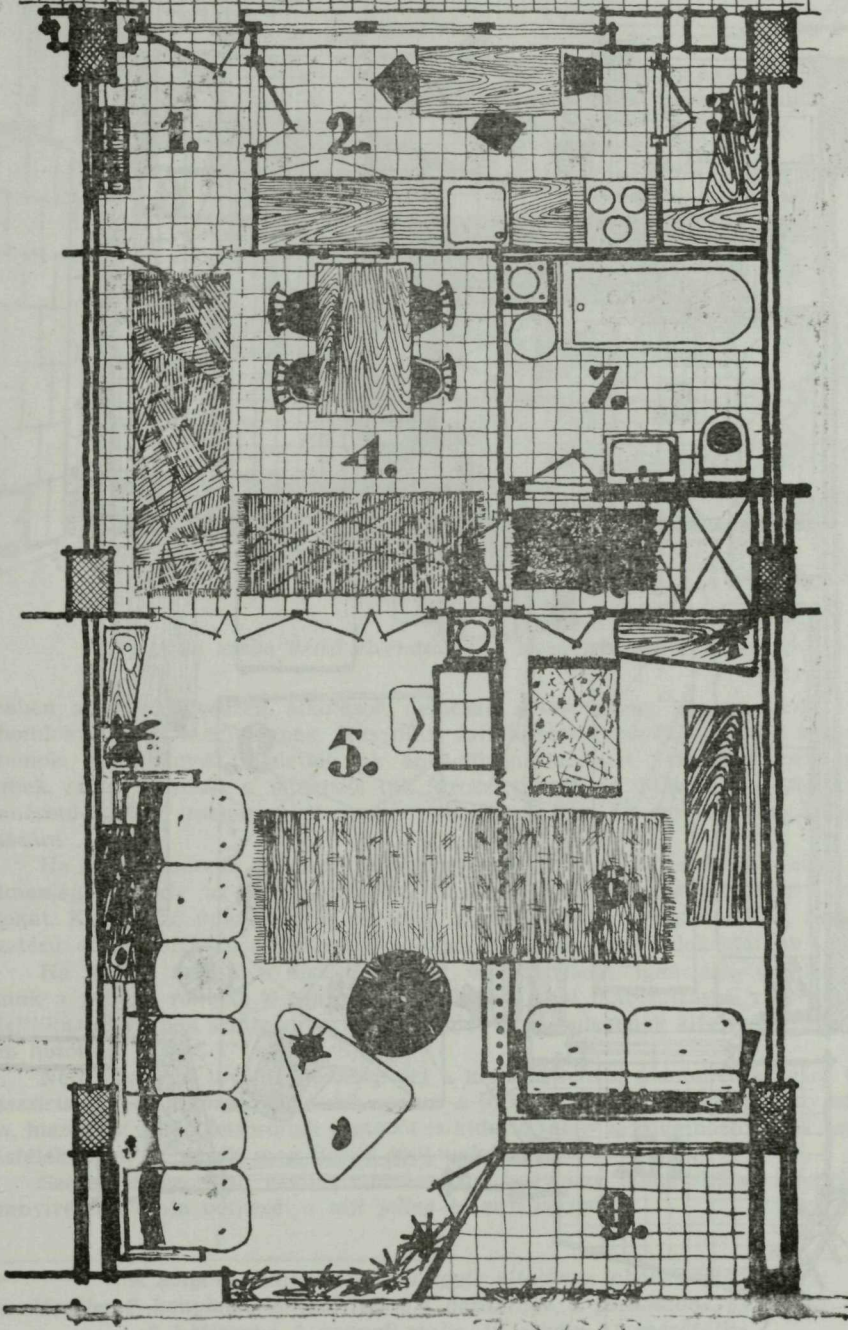
Ha stílus szerint nézzük, igen érdekes jelenség a régi római lakóházstípus, az ún. „*peristil-udvaros*” lakóház, ami olyanforma képet mutatott, hogy a lakás (egyszintes) egy zárt udvar köré van csoportosítva, és minden nyílása e köré a zárt udvar köré nyílik, amelyen egy oszlopsoros tornác is körbefut. A homlokzaton az utca felé csak kapubejárat van. Így tehát az utcán ablakok nem voltak.

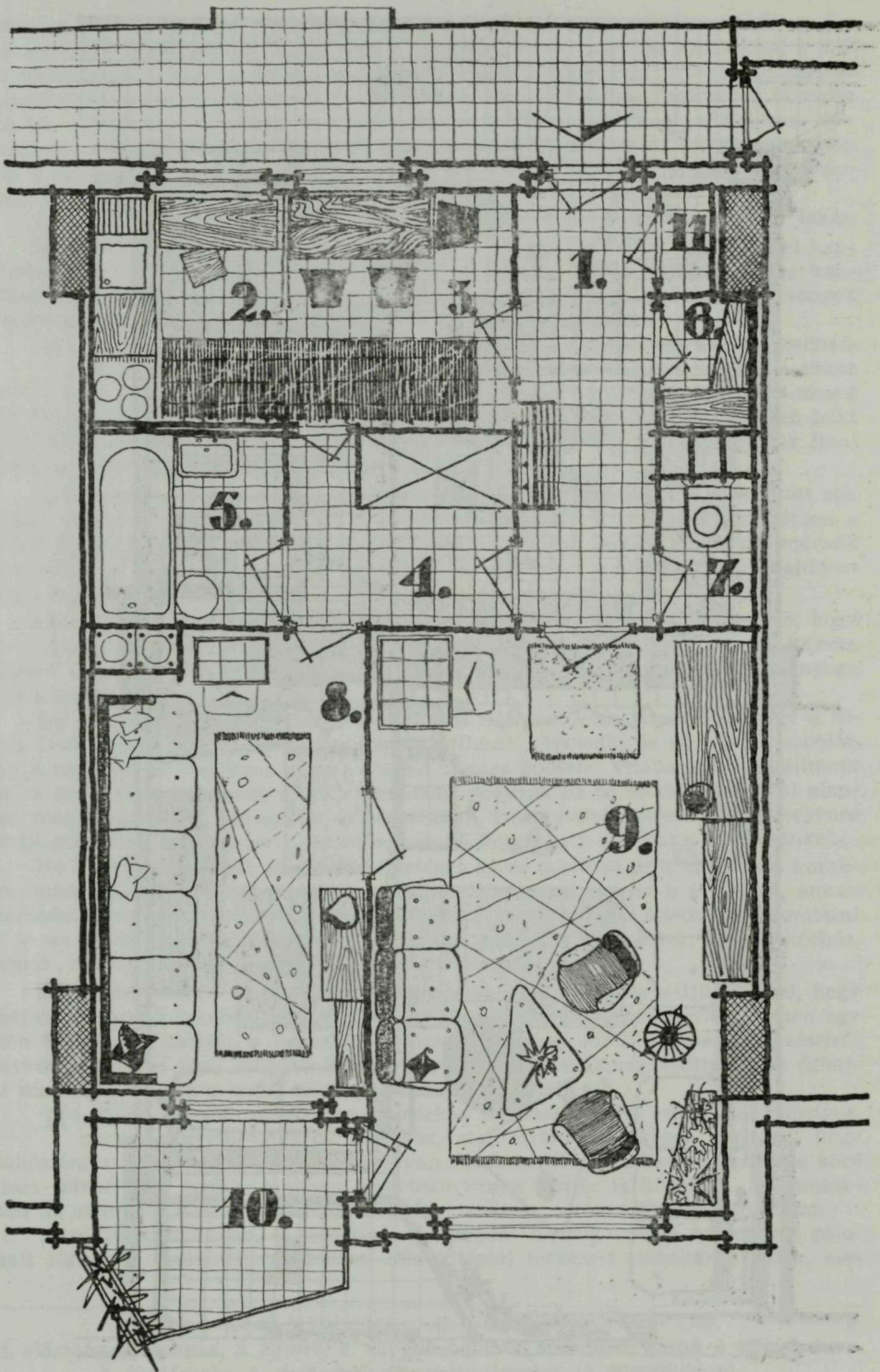
Maradjunk Itáliában, és ugorjunk az időben! Nézzük meg a *reneszánsz* palotákat! Hatalmas, kultúrált homlokzati kialakítással tervezett „lakóházak” ezek, me-

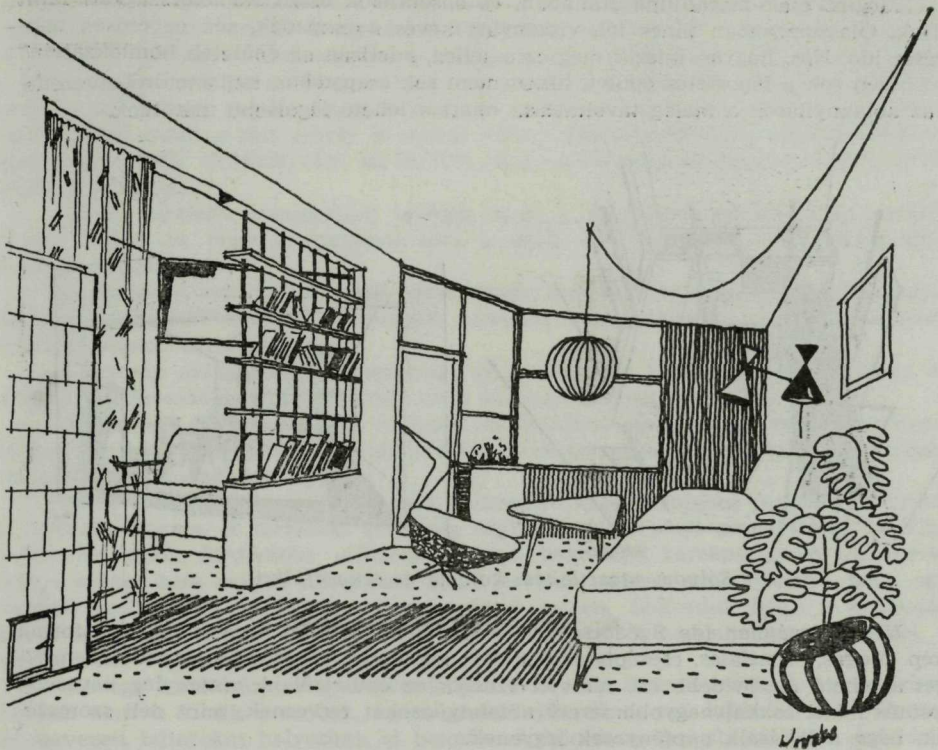
A Magyar utcai lakóépület egyik általános lakás-alaprajza. →

1. előszoba, 2. konyha, 3. kamra, 4. nappali-bővület, 5. nappali szoba, 6. hálószoba.
7. fürdőszoba, 8. garderober, 9. erkély (loggia), 10. függőfolyosó.

10.

Nappali szoba belső elrendezése a Magyar utcai lakásban.

lyekben a képzőművészeti alkotások nemcsak a termekben kapnak helyet, hanem a homlokzaton is megjelennek. Rusztikus falfelületek, lizénák, ablakok feletti tympanonok, kőpárkányok hirdették az építető gazdagságát. Hatalmas belmagasságú termek, széles folyosók a jellemzői (pl. Strozzi palota). A földszinti ablakok viszont kisméretűek, igen magasan elhelyezve, ráccsal ellátva az esetleges támadások fel fogására.

Ha tovább nézzük az olasz *barokk* művészet remekeit, azt látjuk, hogy a mozgalmasság — mely az alaprajzokon is meglátszik — teljesen elborítja a homlokzatokat. Különböző voluták, íves záródású párkányok, puttó-szobrocskák, íves vonalvezetésű erkélykorlátok a jellemzői a barokk lakóházak homlokzatainak.

Ha tovább nézzük a díszítő elemek elburjánzását, igen sok érdekes példát látunk a francia *rokokó*, a *copf* stílus területén, ahol már túlzásba vitt, sok helyen *eklektikus* díszítések szinte zavarták az épület igazi jellegének kifejezését. Megtévesztően hatottak.

Nem kívánom tovább elemezni ezt a kérdést sem a monumentalitásra törekvő *klasszicista*, sem a *romantikus* stílus, sem a többi meg nem nevezett irányzat esetében, hiszen az eddig felsoroltak esetéből is kiderül, hogy a különböző korok mennyire másféleképpen építették meg (lakó) épületeiket.

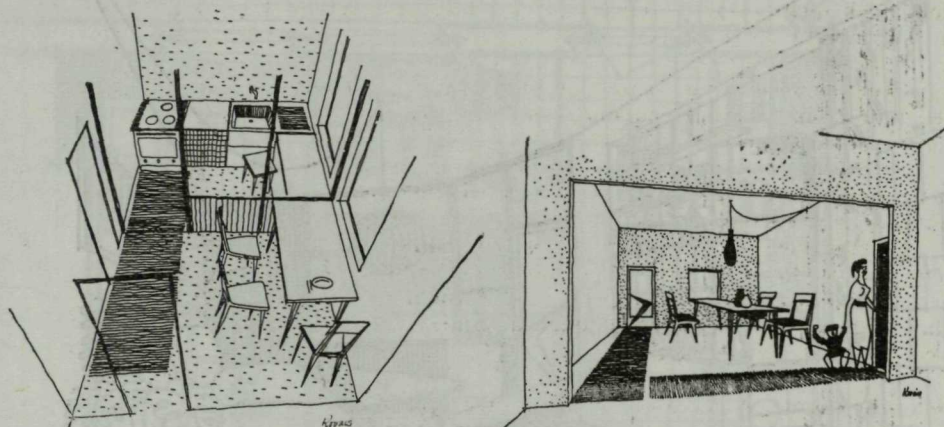
Szeretnék azonban rávilágítani arra is, hogy egy épület külső megjelenésére mennyire rányomja bélyegét a táji jelleg és az éghajlat.

← A Sólyom utcai lakóépület egyik általános lakás-alaprajza.

1. előszoba, 2. konyha, 3. étkező fülke, 4. garderober, 5. fürdőszoba, 6. kamra, 7. WC,
8. hálószoba, 9. nappali szoba, 10. erkély, 11. mérőfülke.

Megint csak maradjunk Itáliában, és hasonlítsuk össze Németországgal! Mint tudjuk, Olaszországban nincs tél, viszonylag kevés a csapadék, sok az erősen napsütéses idő. Nos, hogyan látszik meg ez a jelleg, adottság az épületek homlokzatain?

Igen sok a lapostetős épület, hiszen nem sok csapadékot kell a tetőről elvezetni, és az ablaknyílások a meleg távoltartása miatt a lehető legkisebb méretűek.

Sólyom utcai lakás: konyha és étkezőfülke.

Németországban (de Svédországban, Angliában, stb. is) viszont már másforma a kép. Magas, oromfalas, cseréptetős épületek készülnek, hogy a bő csapadékmennyiséget a lehető legrövidebb idő alatt elvezessék az épületről. A viszonylag kevesebb napsütés miatt sokkal nagyobb méretű ablaknyílásokat terveznek, mint déli szomszédaink, hogy a lakásaik napfényesek legyenek.

Nos, ilyen kitérő után beszélnünk kell a *modern* építészetéről is pár szót, hiszen — az előbb felsoroltak alapján — vázlatos képet nyertünk a különböző korok építészetéről.

Láttuk, hogy minden kor sajátossága tükröződik az építőművészetben is. A XX. században már más emberek élnek, más az életmódjuk, a felfogásuk az életről, mások az igényeik is. Ha pl. a technika hatalmas fejlődését nézzük, láthatjuk, hogy viszonylag igen rövid idő alatt hatalmas fejlődés, előrehaladás a jellemzője ennek a századnak. Így van ez az építészetben is.

Ma már nem építünk lakóházainkra tympanonos díszkapukat, ablakokat, hatalmas oszloprendeket, mert nem az a célunk, hogy lakóházi mivoltukat és a kort, melyben épülnek, megtagadva azt hirdessék, ami nem a valóság. Nem rakunk az épületekre tornyokat, Manzar-detöket sem, hiszen ez sem a mai valóság.

Elvünk a homlokzat tervezésénél az, hogy fejezze ki a lakóház rendeltetését és tartalmát. Nem tagadjuk le az épület szerkezetét sem, hiszen maga a szerkezeti rendszer megjelenése a homlokzaton lehet igen szép díszítő elem. Nem szükséges az ablakainkat tagozatos keretekkel, íves lezárásokkal „gazdagítanunk”, hiszen ez sokba kerül, s ma már nem fejezi ki törekvéseinket. Legyen az épület homlokzata hangulatos, színes, fejezze ki az épület belső tartalmát, tehát azt, hogy az emeleten lakások vannak, a földszinten üzletek, vendéglátóipari létesítmények.

A *főtéri épületek homlokzatainak megtervezésénél* a gazdaságosság szem előtti tartása mellett ezek a szempontok irányították elgondolásainkat. Ha megnézzük a képeket — pl. a Magyar utca torkolatában épülő lakóháznál —, tisztán láthatjuk a szerkezetet: megjelenik az épület homlokzatán. Jól lehet látni az emeletek földemeit, az egyes lakásokat elválasztó vasbeton-pillér rasztereket. Ezzel a hálós rendszerrel minden lakást megmutatunk kifelé.

A homlokzaton megjelenő sok téglalap alakú egység, amelyet a szerkezeti rendszer „megmutatása” hoz létre, tulajdonképpen tükrözi kifelé magát a lakást is.

A nagy üvegablak befelé a zárt erkély felé 45°-os szögben megtörik, és nagy megvilágítási felületet biztosít a legjobban kihasznált helyiségnek, a nappali szobának. A hálószoba ablaka sokkal kisebb, és magasan van elhelyezve, részben azért, mert a hálószobában nem is szükséges olyan nagymértékű bevilágítás, mint a nappaliban, részben azért, hogy esetleg ágyat is lehessen elhelyezni az ablak alatt, és a magasra feltolt ablak miatt a zárt erkély is sokkal jobban kihasználható. Az erkélykorlátokra igen nagyméretű virágvályukat terveztünk, hogy a természetet ezzel is közelebb vigyük a lakáshoz.

Ilyen egységek sokaságából tevődik össze a homlokzat emeleti része, amely híven tükrözi azt, hogy az épületnek ezen a részén belülről, a homlokzati fal mögött lakások vannak.

A földszint már teljesen más képet mutat. Szintén a mögötte meghúzódó helyiségek rendeltetését tükrözi. Az üvegfal, kirakattal nem lakásokat, hanem üzleteket, vendéglátóipari egységeket takar.

Pontosan ezt a homlokzattervezési elvet követtük a Magyar utcai fronton és a főtér másik oldalán épülő Súlyom utcai lakóház homlokzatainál is.

A tervező építész feladata itt olyan harmonikus összhangot teremteni a homlokzati felületen, a különböző rendeltetésű szintek összehangolása után, hogy építészesztikailag elfogadható legyen.

Nem lenne teljes a kép, ha nem említeném meg, mennyire megköti kezünket a tervezési norma. A tervezési előírások négyzetcentiméternyi pontossággal előírják a konyha, szoba, fürdőszoba, előszoba, folyosó, lépcsőház, kerékpártároló stb. méreteit, s ezeket nem szabad túlhaladni. Ez a tervezési norma meghatározza, hogy egy nappali szoba vagy hálószoba milyen méretű legyen. Előfordul, hogy a beköltöző lakók szidják a tervező építészt, mert „kicsire szabta” a nappali szobát, a hálót, a fürdőszobát, vagy esetleg a konyhát is.

Ha egy kicsit tüzetesen megvizsgáljuk a kérdést, észrevesszük, hogy tulajdonképpen nem is kicsik a szobák, ha megfelelő méretű, a mai lakásokhoz méretezett és tervezett bútorokat helyezünk el bennük. A lakásban van pl. beépített szekrény, ami szükségtelenné teszi 2—3 szekrény elhelyezését egy lakásban.

Nem feladatom, hogy a lakások megfelelő, használható, praktikus, modern bútorairól, vagy azok elhelyezéséről írjak, hiszen ez a téma is több oldalt követelne, de feltétlenül helyesnek tartom a kis belmagasságú, a méretezett lakások terveit, hiszen a forgalomba kerülő bútorok lassan kiszorítják a régies, nagyméretű, nem mindig célszerű bútorokat.

Mint láhattuk, igen sokrétű feladat a tervezési munka, hiszen úgyszólván egyszerűen kell gondolni mindenre, irányítani kell a társtervezőket, meg kell oldani az üzletek, éttermek, eszpresszó stb. enteriőrjeit, meg kell tervezni az ablakok, ajtók szerkezeteit az asztalosnak, a különböző rácsokat, vasmunkákat a lakatosnak, bádogozási munkákat a bádogosnak, s így sorolhatnám még legalább 25—30 szakipari munka terveit, amelyeket pontosan, részletesen meg kell tervezni, le kell rajzolni.

Sajnos, annak ellenére, hogy igen röviden szerettem volna megközelítőleg hű képet rajzolni az építészeti tervezésről, úgy érzem, sokkal adós maradtam. Van egy igaz, sokat érő mondás, hogy az építész nem beszél, nem ír, hanem rajzol és tervez. Miután nem érzem magamat írónak, hanem építésznek, úgy gondolom, hogy a közölt rajzok és képek talán többet elmondanak az épületről, mint én ezen a pár oldalon.

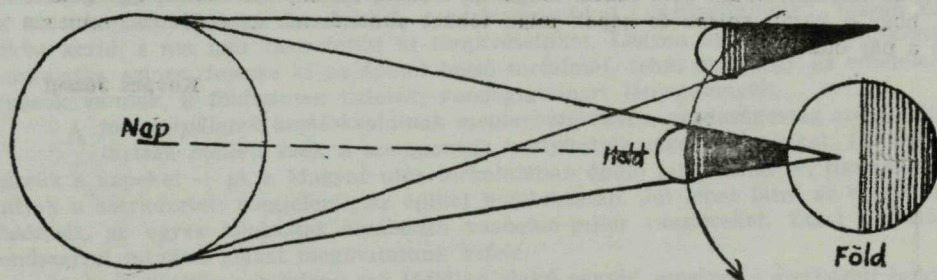
Kovács József

A február 15-i napfogyatkozás megfigyelése Szolnokon

Igen érdekes természeti jelenségnek voltunk szemtanúi ez év február 15-én a kora délelőtti órákban. Ez a természeti jelenség, mely évenként átlagban két ízben fordul elő — pontosabban: 1000 évenként 2375-ször —, Magyarországról olyan mértékben volt megfigyelhető, ahogyan átlagban csak 4 évszázadonként fordul elő. A napfogyatkozás lefolyását az 1. ábra szemlélteti vázlatosan: a Hold árnyék-kúpja mintegy 250 km szélességű sávban vonult végig a Föld egy részén. A hajnali órákban kezdődött a Vizcayai-öbölnél, Franciaország déli részén, majd Olaszország északi részén át az Adriai-tenger, Jugoszlávia, Románia és Bulgária területein áthaladva elérte a Fekete-tenger partját. Innen északkelet felé elkanyarodva a Fekete-tengeren és Krim félszigeten át a Szovjetunió területén ment át kb. az Ural vidéke felé, ahol közép-európai időszámítás szerint 10 óra után ért véget.

A napfogyatkozások bekövetkeztének előreszámításai a Föld- és Hold-mozgásokból pontosan elvégezhetők. A történelmi időkből ránk maradt írásos feljegyzések is igen számos napfogyatkozásról tesznek említést. A legrégebbek azok a feljegyzések, amelyek az i. e. VI. századból maradtak ránk. Ezek a kínai évkönyvek. Kínának igen fejlett csillagászata volt, és Kung Fü-ce egyik évkönyvéből az is kitűnik, hogy már akkor 42 napfogyatkozásról voltak feljegyzéseik. Ezek közül a legrégebb az i. e. 2136. évből való. Ime, egy természeti tünemény megfigyelése, mely 4000 évnél régebb!

A napfogyatkozások megfigyelése még a múlt század elején is csupán optikai jellegű volt. A tudomány előrehaladása következtében az utóbbi három évtizedben a megfigyelések már kiterjedtek egyéb fizikai természetű észlelésekre is: nevezetesen a napfogyatkozást kísérő meteorológiai és főleg rádiótechnikai jelenségek megfigyelésére. A Szovjetunióban már az 1936. VI. 19-i és az 1952. II. 25-i napfogyatkozáskor az optikai jelenségen kívül megfigyelték a fizikai jelenségek adatait is. Pl. az

1. ábra.

égbolt fényintenzitásának változása, a hőmérséklet ingadozása és a légnyomás-változások mellett igen értékes tapasztalatokat szereztek az ún. korpuszkuláris napfogyatkozás jelenségeiről.

A Nap nemcsak elektromágneses sugárzásokat bocsát ki, hanem korpuszkulákat (elektronok, protonok, ionok) is. Akkor, amikor a Hold a Nap és a Föld közé kerül, természetesen nemcsak a fotonokból álló elektromágneses sugarakat (fény-sugarakat), hanem a korpuszkuláris sugárzás áramát is feltartóztatja. Így jön létre a korpuszkuláris napfogyatkozás. Az elektromágneses hullámok és korpuszkulák terjedési sebessége különböző. A fotonok $3,10^5$ km/sec., a korpuszkulák viszont csak mintegy $1,6 \cdot 10^3$ km/sec. sebességgel terjednek a térben. Amikor tehát a Hold eltávozik a Nap elől, az elektromágneses és korpuszkuláris sugárzások nem egyszerre érkeznek a Földre. A korpuszkuláris sugárzás megszakítottága a termoszférában fizikai változást idéz elő. Napfűtés esetén a felső légkör erősen ionizált állapotú, ennek következtében a rádióhullámok, mint egy tükörről verődnek vissza. Napfogyatkozás esetén a fentebb említett oknál fogva megszakított korpuszkuláris sugárzás következtében az ionizációt egy időre rekombinációs folyamatok váltják fel. Ilyenkor rádióhullámok előtt nem áll tükörként egy ionizált réteg, és így azok könnyen kiszöknek a világűrbe. Ekkor nincsen rádióvisszhang. A napfogyatkozás tehát a rádióadásvételi technika szempontjából érdekli a rádiótechnikusokat is. A meteorológusok a légrétegek ionizációs változásából adódó és az időjárást befolyásolható fizikai tényezőket tanulmányozzák.

A február 15-i napfogyatkozást, melyet Magyarország területéről csak részlegesen lehetett észlelni, a rendelkezésre álló szerény keretek között Szolnokon is megfigyeltük. A TIT Szolnok Megyei Szervezete csillagászati szakosztályának három főből álló csoportja a város két különböző pontján végezte megfigyeléseit. Két fő a város északkeleti részén, az új Zagyva-híd közelében csupán az ún. fedési időadatokat feljegyzésére szorítkozott. A tervek szerint a négy kontaktus időadatait regisztrálták volna, de az erősen párás korreggeli idő csak az I., II. és IV. kontaktus adatainak rögzítését tette lehetővé. (Az I. kontaktus akkor következik be, amikor a Hold előrehaladó pereme érintkezésbe jut a Nap peremével. A II. kontaktusnál a Hold követő pereme érintkezik a Nap azon peremével, melyet az első kontaktus alkalmával érint a Hold. A III. kontaktus a Hold előrehaladó peremének a Nap másik peremével történő érintkezésekor következik be. Ez egyben a mostani napfogyatkozáskor az ún. totalitást is jelentette. Ekkor takarta el a Hold előlünk 96% -ban a napkorong felületét. A IV. kontaktus akkor következett be, amikor a Hold követő pereme a napkorongot elhagyva érintkezett annak külső peremével.)

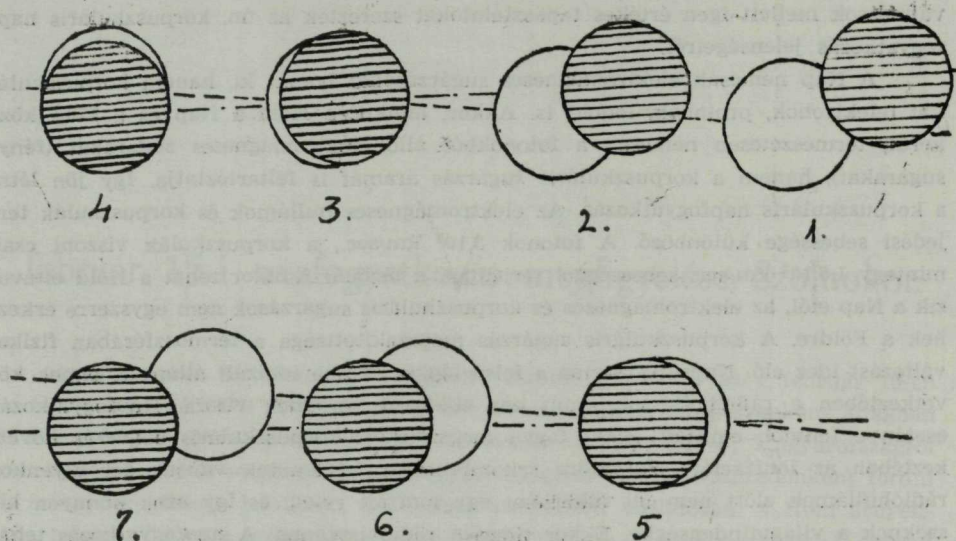
Az egyes fogyatkozási fázisok időadatai Szolnokra nézve 10—12 mp eltéréssel megegyeztek az előre kiszámított időekkel. Ezeket az időadatokat a fogyatkozás napján a helybeli napilapban előre közöltük.

Az időadatok a következők: I. kontaktus: 7h 43.1m, IV. kontaktus: 10h 06.2m.

E sorok írója két újdonsült amatőrcsillagász segítségével a fényintenzitás csökkenését és a hőmérséklet változását regisztrálta az időadatok rögzítésével egybekötve.

A 2. ábrán szemléltetett helyzetek időadatai sorrendben a következők:

1. 8h 08.1m	3. 8h 46.8m	5. 9h 02.0m
2. 8h 28.2m	4. 8h 51.9m	6. 9h 37.8m
		7. 9h 58.4m

2. ábra.

Az időadatokat egy jól beszabályozott és reggel 7 órakor beállított óra és stopper segítségével mértük.

A nappali fény intenzitásának csökkenését a 3. ábra grafikonja szemlélteti. A méréseket egy 10 fokozatú EAW rendszerű fényelektromos mérőeszközzel regisztráltuk. Számszerű adatai a következők:

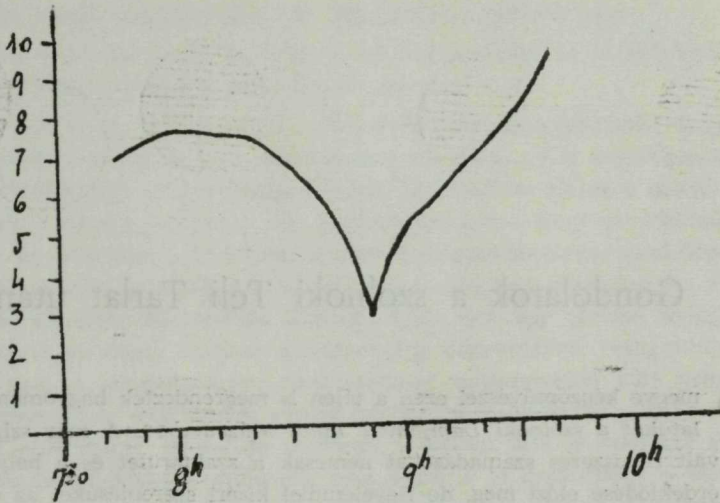
Idő	Fokozat	Idő	Fokozat	Idő	Fokozat
7h 43m	7.0	8h 31m	6.8	8h 54m	4.4
7 46	7.1	8 38	6.0	9 00	5.2
7 52	7.5	8 43	5.0	9 14	6.4
8 08	7.6	8 48	4.4	9 30	8.2
8 22	7.4	8 51	2.8	9 38	9.6

A légnyomás értéke a fogyatkozás egész tartama alatt 762 Hgm, változatlan volt.

A hőmérsékletváltozások az alábbi táblázat mutatja:

Idő	C°	Idő	C°	Idő	C°	Idő	C°
7h 46m	-2,7	8h 38m	-2,4	9h 00m	-1-2	9h 38m	+0,5
8 08	-2,4	8 48	-2,5	9 30	-0,2		

A megfigyelő állás földrajzi koordinátáit két évvel ezelőtt történt bemérések alapján állapítottuk meg: Rectascensio (RA) 1h 20m 35s7, Declinatio (δ) 47° 08' 31,9". A Zagyva-híd közelében felállított megfigyelőhely koordinátáinak bemérését nem vé-

3. ábra.

geztük el, miután erre lehetőség nem volt. Az itt mért fedési idő adatai átszámítva a fentebbi koordinátákkal bíró helyre kielégítően egyező eredményt adtak.

Sajnos, egyéb természetű megfigyelésekre (napkorona, protuberancia-jelenségek, fényelhajlás) lehetőség nem volt, bár készen áll már több, mint két éve egy igen szép és amatőr viszonylatban első helyen álló, modern elvek alapján épült 30 cm-es tükrös távcső, amely fényképfelvételek készítésére is alkalmas. Mivel mindezideig megfelelő helyen felállítani nem tudtuk, a műszert e nagyon fontos alkalommal sem használhattuk. Reméljük, hogy az elkövetkezendő 1999. évi napfogyatkozás-kor a TIT csillagászati szakosztálya jelenlegi gárdájának utódai több lehetőséggel kapcsolódhatnak be az akkor Magyarországon 100%-osan bekövetkező napfogyatkozás megfigyelésébe.

Tokody Lajos

Gondolatok a szolnoki Téli Tárlat után

A megye képzőművészei ezen a télen is megrendezték hagyományos téli tárlatukat a szolnoki *Damjaničh János Múzeumban*. A már szinte törvényszerűvé vált rendszeres számadásokat nemcsak a szakterület és a helyi művészetbarátok érdeklődése előzi meg, de figyelemmel kíséri szereplésüket az egész ország kultúráját szomjazó népe is.

A *szolnoki művésztelep* létrehozása óta eltelt idő elévülhetetlen dicsőségeket szerzett a városnak is azzal, hogy az itt egymást váltó nemzedékek visszavonhatatlan érvénnyel bejegyezték nevüket a magyar művészettörténet első lapjaira. Életművük, gazdag oeuvre-jük nélkül hézagos, sőt elképzelhetetlen képzőművészeti múltunk összefoglaló értékelése, mely értékek egyetemes érvénnyel állították oly előkelő helyre nemzeti kultúránkat.

E táj megnyugtató, muzikáló szépsége, népének örömei és szenvedései kínáltak örök témaforrást, kiéghetetlen életprogramot *Deák-Ebner, Bihari és Fényes* Adolf szellemének, alkotni vágyó ecsetjének. De Szolnok varázsa, mindig megújuló szépségei a letelepült és gyökeret vert művészeket túl — ha rövid időre vagy egyes alkalomokra is — ide vonzották festőink legjobbjait. Hogy csak egy példát említsünk: itt keresett felüdülést, itt pihent meg nyughatatlan bolyongásai közben a magyar pikúra egyik legnagyobb egyénisége, *Mednyánszky* László is.

A hazánk felszabadulását követő évek komoly feladatok elé állították képzőművészetünket. Az országos esztétikai problémák mindenütt, valamennyi testrészen egyformán jelentkeztek. Így volt ez Szolnokon is. Megváltozott társadalmi rendszerünk alapjainak lerakása közben a művészetnek mint felépítménynek is meg kellett találnia az alaphoz való igazodást. Ez a követelmény nem holmi előreszerkesztett dogma, hanem objektív törvényszerűség, tudományos igazság, melyet a haladó filozófusok már rég felismertek. Ennek tételeit az elmúlt korok, társadalmak ideológiájának és művészetének viszonylatában félreérthetetlen logikával igazolta a marxista történetírás. A társadalmi átalakulás folyamata azonban nem megy máról holnapra. Nemcsak az elméletet követő gyakorlati megvalósítás közben lépnek fel problémák. Ezek természetesen, hisz itt nemcsak a gyakorlati tapasztalatok hiánya, hanem, mint-hogy ezt emberek csinálják, tehát a szubjektum játssza a főszerepet. Ezen kívül bonyolult feladat az a szükségszerűség is, hogy a régiből ki kell szórni az elavultat, a rozsdásat, de meg kell őrizni a haladót, az előremutatót — melyek értékeiből kiindulni és továbbfejlődni kell az újnak —, s az ebből adódó egyenetlenségek, félre- csúsztatások együttes jelentkezése olykor konfliktusokhoz vezethet. Ezek jelentkezése-

kor a felismerést követő megoldást és rendezést ismét csak a tudományos szocializmus tanainak pontos ismerete és helyes alkalmazása oldhatja meg.

Mіндеzt azért mondtuk el, hogy e kérdéskomplexumot érzékletessé tegyük a felépítmény, jelen esetben a művészet viszonyában is.

Joggal várjuk el alkotóinktól a művészetek bármelyik területén, hogy alkotásaikban társadalmi formánk jelen szakaszának fejlődése, az új eredmények újszerű hangban nyilvánuljanak meg. Sokszor azonban túl magasra toljuk a mércét, s megfélemlkezve arról, hogy a gazdasági alap lerakása közben — mint az előbbieken már tárgyaltuk — konfliktusok is keletkeznek, melyek megoldása olykor visszalépést követel, mi mégis valami egyértelmű és kristálytisztá valóságot hiányolunk a műalkotásokban. Ez a helytelen, maximalista álláspont aztán nem egy esetben olyan balkezesen hat, mintha az alapot tennék a felépítmény függvényévé. Pedig tudjuk, hogy ez fordítva van. A követelmények adminisztratív módszerekkel való behajtása és minden türelmetlenség előbb-utóbb visszahatásban, negatívumként jelentkezik. Segítsük fejlődni művészeink szocialista érzületét, vezessük őket a marxista világnézet helyességének felismeréséhez, mutassuk meg nekik a jó gyakorlatot, s akkor pregnancies hat majd a törvény, és a művészet akarva, nem akarva, a valóságot fogja tükrözni.

És itt sem szabad megfélemlkezünk a múlt értékeiről, melyeknek átmentése és szerves továbbfejlesztése nélkül felmerülne a „hova tovább?” vagy az „egyáltalán miből hová?” kérdése. Ugyanakkor haladó hagyományaink e szükséges felismerése és kiválogatása sem valami magától adódó feladata honi művészetünknek. Művészettörténetünk tisztázta már és egyértelműen kinyilvánította, hogy nemzeti művészetünk múltjából mint továbbmutató örökséget *Nagybányát* és *Szolnokot* s vele az alföldi festészetet kell elfogadnunk. A helyi centrumoknak, művészi életünk e kis testecskéinek — és ezzel maradunk végleg Szolnoknál — saját feladata az örökség átvétele és értékeinek beágyazása az újba, a társadalmi, művészi haladóba.

A művészi „új” fogalmának meghatározása, pontos és helyes értelmezése is említést kíván. Nemcsak azért, mert ez nagyban kapcsolódik képzőművészetünk sarkalatos problémaköréhez, a tartalom és a forma kérdéséhez, hanem azért is, mivel ezek a fogalmak a közelmúltban hamis megfogalmazásban léptek porondra Szolnokon. A művésztelep fiatal és vitathatatlanul nagy reményekre jogosult nemzedéke valami különleges öngazolásként tette magáévá és hirdette az „új, tehát kvalitás” káros, antimarxista „elmélet”-ét. Ez a credo azonban önmaguknak is ártott. Ártalmas volt mindenképpen, mert tagadta haladó hagyományaink tisztelétét, s ezzel saját fejlődésükben is magukra maradtak. A „minden áron újat” alkotni a művészetben soha sem vezetett eredményre. Régi alapigazság, hogy egy rossz, művészietlen, ám modernkedő kép sohasem helyezhető egy hagyományosabb stílusú, kvalitásos mű elé. Ez az axioma természetesen fordítva is érvényes. Bátran kimondhatjuk ismét, hogy *a kvalitás fokát nem az ehhez vagy ahhoz az irányzathoz és stílushoz való tartozás határozza meg, hanem a mű benső lényege, őszintesége, általános és örök emberi mondanivalója.* Ezek birtokában minden irányzatban lehet remekművet létrehozni. Továbbmenve, ártalmas volt az említett felfogás azért is, mert az „új” fogalmát a tartalomtól függetlenül, csupán formaproblémákra szorították. Félreértés ne essék, ez az írás nem azért foglalkozott elsőnek és olyan hangsúllyal a szocialista téma ésszerű kialakításának fontosságával, hogy ezzel a megjelenítés eszközeinek másod-

rangot adjon, vagy mellékesként tüntesse fel azt. Ellenkezőleg. Azt valljuk, hogy a korszerű tartalom szavahihetően csak korszerű formaeszközökkel ábrázolható. Az 1950-es évek elején volt kultúrpolitikánknak egy súlyos tévedése, mikor a szocialista-realista művészetet fotonaturalisztikus követelményekre uniformizálta. Ezt a képzőművészet-ellenes szemléleti hibát azonban felismertük, és felszámoltuk már, s helyet adtunk az egyéni utakat kereső, közérthető, modern stílusok kibontakoztatásának és fejlődésének. Ezek után — úgy véljük — világossá vált, hogy miért ostromoztuk ezt a Szolnokon dívott, előbb idézett teóriát. Bár a polgári esztétizálás e melléktermékét, a segítő szívek figyelmeztető szavára és saját józanságukra hallgatva, s felismerve benne fejlődésük gátját, kiselejtezték maguk közül a fiatalok, mégis foglalkoznunk kellett vele — ha múlt időben is —, mert a művészettörténész csak így tudja érdemben és teljes áttekinthetőséggel bemutatni becsületreméltó, elért eredményeikhez vezető útjukat.

Nézzük meg most már közelebbről e kis közösség működését, különös tekintettel a fellendülés és a kibontakozás legutóbbi szakaszára.

Az e sorok elején már említett gazdag hagyományok felújítását és ennek az új idők szavának megfelelő továbbfejlődését biztosítva éreztük akkor, amikor a jelenlegi szolnoki kolónia letelepedett és megállapodott. A legkomolyabb biztatást, az első értékadó eredményeket az egy év előtti Téli Tárlat hozta meg. Szélesre tágult perspektívát láthattunk ezen még akkor is, ha itt még sok bírálni való, kifogásolandó akadtt. Az ideológiai-esztétikai zavarok már tisztulóban voltak, de még mindig maradt bizonytalanság elég. Ez a bizonytalanság, a mesterségbeli és tartalmi tisztázatlanság elsősorban a fiatal festőket jellemezte. Nem tehetségüket bíráltuk akkor, hanem azt, hogy még nem találták meg önmagukat és helyüket új környezetükben.

Az 1960-as Tavasz Tárlat — visszatekintve jól emlékezhetünk — ugrásszerű fejlődésben nyilatkozott meg. Mi eredményezte ezt? Vitán felül az, hogy felismerték a valóságot, s kezdték meglátni Szolnokot. Megéreztek jellegzetességeit, arculatát, egész atmoszféráját, s ez a tipizálás lehetőségeinek birtokosává tette őket. Komoly segítséget kaptak ebben a szolnoki festészet haladó hagyományai mellett a mai idősebb nemzedéktől. Ifjaink művészi szemlélete, festői ábrázolásmódja modernebb, frissebb ugyan, de ahhoz, hogy eredményesen lépjenek tovább, át kell venniük a meglévő régi értékeket. Nem szégyen megtanulni a bizonytalanságban és a keresgélésben azt, ami a tapasztaltaknak rég a birtokában van. Helyes közeledés történt ezen a téren is a fiatalok részéről. Ez a közeledés azonban nem jelentette az egyéniség és az újszerűség feladását.

Ezt követően várakozásunk és fokozott érdeklődésünk közepette nyílt meg az 1960—61-es Téli Tárlat. Teljes bizalmunk előfeltételei biztosítva voltak, mégis meglepetésben volt részünk, mert az, amit itt láttunk, túlhaladta elképzeléseinket. *Nemcsak a felszabadulásunk utáni legjobb kiállítást kellett üdvözölnünk, hanem az egyes művészek érzékletesen kimutatható fejlődését is, sőt azt a tényt, hogy akik eddig a rangsor végére kényszerültek, most egy csapásra betörték az élvonalba.* A művészi minőség nemcsak a mesterségbeli eszközök gazdagságában volt lemérhető, örvendetes összhangban párosult emellé a tartalom őszinte szavú, lényegadó megszólaltatása is. Hogy miképp nyilvánult ez meg az egyes művekben, azt a kiállítók sorbavételénél fogjuk megmutatni.

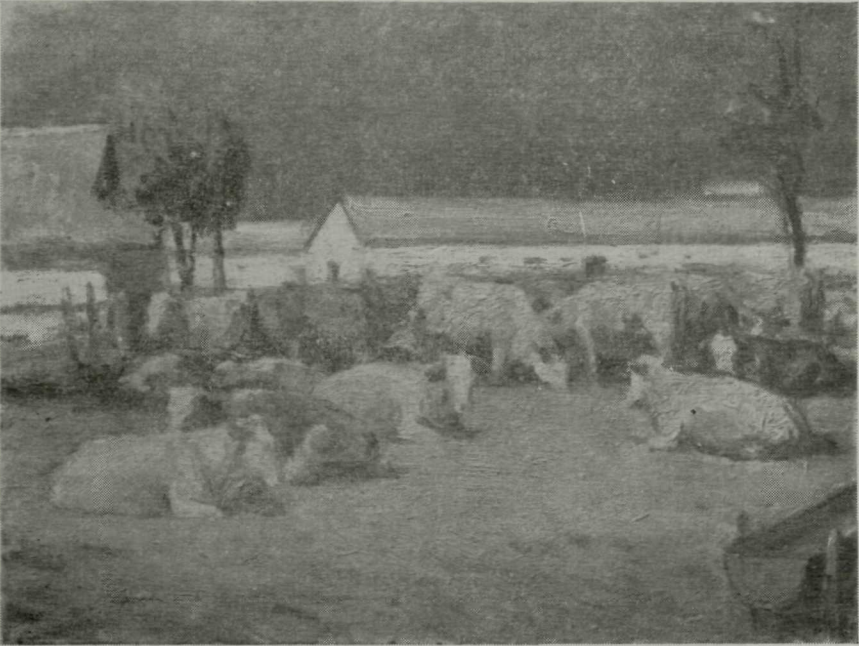
Az egyéni bemutatást ismét Chiovini Ferenc képeinek említésével kell

Mészáros Lajos: Csapolás. (Olajfestmény.)

Antal Ilona: Pihenő. (Kőrajz.)

Chiovini Ferenc: Istállók Héken. (Olajfestmény.)

Palicz József: Hegyoldal. (Olajfestmény.)

Szabó László: Nyilazó fiú. (Gipsz.)

kezdeni. A művésztelep nesztorának kijáró, kötelező tisztelet mellett ez mint a nagytekintélyű múlt, a hagyományok élő ébrentartójának is kijár. A köztiszteletben álló mester négy képének bemutatásával szerzett magának újabb elismeréseket. *Chiovini* a pettenkofeni finom naturalizmust továbbfejlesztve jutott el a magyar táj és a falusi nép realista ábrázolásáig. Ez a lírai alaphangú valóságfestés be is teljesedett nála egy, a maga korára helyezve friss, festői szemlélettel. Nem várhatjuk természetesen, hogy e régen megalapozott és kiforrott alkotásmódját a legújszerűbb törekvések bármelyikével is felfrissítse. Az újat nála az élményszerűségben, a tartalom hitelességében kell keresni, mellyel a történelmi idők átalakította környezetétől beszél. Elmondhatjuk, hogy ma is Szolnok egyik leghivatottabb ábrázolója, amit elsősorban a „Karám” és az „Istállók Héken” című poétikus vásznaival igazolt.

Baranyó Sándornál egy kicsit hosszabban kell időznünk, mivel kiállított képeit sok vita követte. Ahhoz nem férhet kétség, hogy ő Szolnok legerőteljesebb művészegyénsége, s hogy ez az érték nem csupán festői előadásmódjában, a festék pasztózus felarkásában keresendő. Ez a forma csak eszköze annak, amit el akar és el is tud mondani. A vitát „Őszi szántás” című képe váltotta ki, melynek festői kvalitásait egyöntetű elismerés fogadta. A kifogás a tartalmat érintette azzal a megállapítással, hogy az ekével, lóval szántó, magára maradt egyéni gazda már nem tipikus a termelészövetkezeti megyében. A tipizálást megkövetelni ábrázoló művészetünkben helyes és jogos. Elmélyedve a kép hangulatában, azonban más konzekvenciára kell hogy jussunk. *Baranyó* piktúrájában nem csupán az érzelmi élet vetületei kapnak hangot. Egyénisége nagymértékben intellektuális, s érzései mellett szinte tudományos alapossággal képes bonckés alá venni az emberi érzelmek és jellemek alakulásának pszichikai rejtelmeit. Ezzel a mélybelátással és érzékenységgel markol bele a társadalmi jelenségek rejtett folyamatába, ennek az egyes emberre kiható, átalakulóban vagy még forrongásban lévő vulkánjába. Nem megvédeni akarjuk a képet, de meg kell látnunk benne a drámai konfliktust, mely a helyi jellegből kilépve sokkal általánosabb és egyben szélesebbkörű, mondhatnánk össz-társadalmi síkon szintetizálja éppen egyik legaktuálisabb emberi, társadalmi problémánkat. Bírálnunk kell „Őszi Tiszá”-ját, melynek felületi és síkbani elcsúszásai, plasztikai hiányosságai értelmetlenül, zavaróan hatnak.

A legfiatalabb festő-nemzedéknél az elsőség ezúttal *Meggyes* Lászlót és *Mészáros* Lajost illeti. Legkimutathatóbb fejlődésük nemcsak tehetségüket, de elmélyült munkákarásukat is feltárja. Egy év alatt megtett útjuk követendő példaként szolgálhat sok kortársuknak. Ha nem is az előbbieik férfias lendülete, de örvendetes haladása e csoportba utalja *Fazekas* Magda képeit is.

Meggyes László termékenységét öt kép igazolja. Ezek között a „Gabonarostálás” egyéni sikere mellett a kiállítás legjobb művei közé sorolható. A kompozíció fő erénye az egyszerűség, a logikai egység, melyet a tüzes színek mértéktartó használata követ. A valóság itt nem hősi pátoosszal, hanem lírai közvetítéssel nyer kifejezést. Épp ily ihletett hangon szól a szemlélőhöz „Anyá” című vászna is, mely mélyről fakadó őszintesége mellett kultúrált színérzékre is vall. Festészeti szempontból az előbbi helyes megoldást kereste „Mezőn”-je is, de több rossz tárgyi megfigyelés lerontotta a jelentkező értékeket.

Mészáros Lajos két képpel is elegendő biztosítékot hagyott maga felől. A kiállítás legjobb munkái közt tudhattuk „Csapolás”-át, melyen a kevés szóval sokat

mondás a domináló. A művész a legegyszerűbb eszközökkel, a vertikális és a horizontális tagolás mértani látszatával tudott képének monumentális hatást biztosítani. Itt nyugalom és erő együtt van jelen, melyet teljesebbé gazdagít a mindent elborító tűz-fény áradat. Azért is üdvözlünk kellett e képet, mert ezzel a mezőgazdasági jellegből túltekintve, bátran és tipizált megjelenítésében az ipari munka himnikus dicsőítését adta. A „Kombájnjavító”-n is megtalálhatók voltak a festői gazdagodás jelei, azonban hibás kompozicionális elrendezés folytán ezek kibontakozás nélkül maradtak.

Fazekas Magda most alakítja ki az egyéni stílusát, s így bizonyos fokig még idegen hatások bűvöletében él. Ez sem vitathatja el tőle igen jóleső fejlődését. „Pihenő kubikosok”-ja elsősorban nagybaloghi érzülettel készült, de a formai megoldás Boross Gézára is emlékeztet. Hogy következetesen törekszik az egyéni művészi nyelv kialakítására, azt „Interieur”-jén bizonyította be.

Az együttes különálló egyénisége *Bokros László*. Felkészültségét nem most fedeztük fel, rég számolunk vele, mégis bizonyosfokú megtorpanást érzünk nála. Ebben nem tétlenséget látunk, hanem azt, hogy még mindig keresgél, a formai nyelv kialakításán munkálkodik. Kísérletezéseiben sok a jó próbálkozás, de olykor túlhajtott, kissé eredetieskedő, tehát magáévá nem tett elemek is becsúsznak ide. Modern, friss szemlélete, könnyedén felépített kompozíciója, a színek vibráló harmóniája tette elsősorban szimpatikussá a „Megérkeztek a gépek” hangulatgazdag vásznát, melyben ésszerű továbblépésének lehetőségeit is látjuk. Ez az életközelség már némileg lekopik „Etető”-jén, melyet — festői szépségei mellett — cselekménytelenségre kárhoztatott

Palicz József egyre több sikerrel kísérletezik olajképekkel is. Igaz, a tárlaton csak egy ilyen mutatott be, de ezzel is igazolta megállapításunk helyességét. „Hegyalda”-át elsősorban logikusan felépített kompozíció, érzékletes levegő-perspektíva, harmónikus színek és lágy tónusok tették kiemeltté. A vártnál nagyobb eredményeket láthattunk a művésztelepen kívül élők munkáiban is. *Nagy Sándor*, aki szolnoki ugyan, elsősorban „A Duna Nagymarosnál” című festményén keltette azt az érzést, hogy itt minden a helyén van. Festői szemlélete kemény, rajzos megoldást követ.

A megye területéről *Makay József* bebizonyította, hogy többre is képes, mint amit eddig láttunk tőle. Előnyére vált, hogy ezúttal nem mutatott be erejét meghaladó, nagyméretű kompozíciót. Mostani vásznai sokkal egységesebbek voltak, festőileg gazdagodtak, s hangulatban is több életszagú volt bennük. Ilyen értelemben „Hámor” című képét illeti dicséret. *Csabay-Wagner József*et „Csendélet”-e, *Gecse Árpádot* „Leány korsóval” című vászna, *Sáros András*t „Iskolareform”-ja és *Vuics Istvánt* „Delelő gulyá”-ja tette említésre méltóvá.

A grafikai anyag ezúttal szerényebben húzódott meg a kiállító-termek félre-eső falain és ablakmélyedéseiben. Eredményekben *Antal Ilona* és *Palicz József* munkái emelkedtek ki az átlagból. *Antal Ilonánál* ugyan nélkülöznünk kellett a friss termést, de kiállításra szánt régebbi dolgai is jelesen képviselték tehetségét. A sokszorosító grafikát, elsősorban a litográfiát kedveli, itt van igazán elemében. Színes és fekete-fehér kőrajzai közül a „Pihenő” és az „Ági” című lapok érzékeny, finom lírát közvetítettek.

A monotípiában otthonos *Palicz József* most a meglepetést egy szőnyegtervével okozta. A színek folthatásokban való érvényesítése helyett itt a műfajnak megfelelő dekorativitást és a konstruktív elemek érvényesülését helyezte előtérbe.

Gácsi Mihály egyetlen akvarelljével, a tetszetős könnyedséggel festett „Építkezés”-sel csak életjelt adott magáról. Nem értjük, és nem is lehet elfogadni tőle, hogy ilyen könnyen vette a tárlaton való részvételt. Pedig akik ismerjük, tudjuk, hogy lett volna mit kiállítania.

A szobrászati műfaj négy kiállító művész alkotásai képviselték a Téli Tárlaton. Hárman ezek közül a művésztelepi közösség lakói. Mindhárman fiatalok, akik már eddig is bebizonyították, hogy tehetségük meghaladja az átlagost. Az elmúlt Tavasz Tárlaton jogos bírálatot kapott Simon Ferenc, aki különben a kis csoport legfelkészültebb tagja, s aki azon a kiállításon igen egyetlen anyaggal szerepelt, aminek legfőbb oka a különböző kísérletezéseken túl az érzelmen felénk nyilvánítása volt. Úgy tűnt, mintha a legtöbb esetben csak biztoskezü szakmai tudására támaszkodnék. Ezt a hiedelmet Simon most eloszlatta, és meggyőzött bennünket érzelme gazdagságáról is. „Női prótré”-ja nemcsak a kiállítás legszebb szobra, de tökéletes remekmű, mely múzeumi gyűjteménybe kívánczok. A megjelenítés, a egyszerűsített, sommázott formák abszolút tisztaságában, a plasztikai törvények leghaladóbb érvényével közvetítik az anyagból kilépő és megtestesült emberi érzéseket, a szeretet túláradó sugarát. Bemutatta „Simmelweis”-ének eredetijét is, melynek bronz ötvénye a budapesti István Kórház parkjában van elhelyezve. Ennek merőben más, erőteljesebb, tagoltabb formai megoldása a szabad térre való komponálás igényeinek megfelelően történt. Más szobrászati eljárás otthonos művelőjének ismerhettük meg ismét a lemezdomborításban. E „Dombormű”-vön elsősorban a kompozíció dekoratív és mégis érzéki megszólaltatásának célja vezette.

Szabó László a legkésőbbi jövevénye a telepnek, de máris beilleszkedett új környezetébe. Ismételt sikerének nemcsak képességei, de mérhetetlen szerénysége is a titka. A „Nyilazó fiú” megmintázásakor igen nehéz feladatra vállalkozott. Sikerral. A mozgás életszerű megfigyelését megragadó bravuros lendület nem ártott a szobornak, ezt mindvégig teljes egyensúlyban és zártságban volt képes megtartani. „Modellező” című faszobrán is ez az életszerűség jelentkezik. Az ő „Portré”-ja is méltán sorakozik a többi jeles alkotás mellé. Erőteljesebb formákat alkalmazott, melyen a síkokra bontott fej alkati elemei érzékletesen követik a plasztikai hatást.

Nagy István ez alkalommal inkább csak vázlatszerű kis szobrokkal jelentkezett. Ezek a kisplasztikák tömörek és frissek. A „Sommás” monumentális hatású, statikus felépítésű kompozíciója a tipizálás olyan példája, mely már így is nagyméretű kivitelezést sürget magának.

A megye más községében élő Papi Lajost nyilván nehezebb körülmények zavarják fejlődésében. „Férfi portré”-ja jószándékú szobor, melyen érezni lehet elképzeléseit, de a művészi megoldást lehetetlenné tette a mesterségbeli tudnivalók kiütköző hiánya.

A szocializmus alapjainak letétele közben nem kis szerep jut a művészetnek, mely a tudat formálásának egyik legfontosabb, sajátos eszköze. Társadalmunkban betöltött feladatáról már beszéltünk, s azokról a kapcsolatokról, melyek fejlődését segítik. Művészeti életünk tudományos szerveinek elvi irányítása és segítése mellett nagy felelősség hárul a helyi tanácsokra is. Népművelési kádereink szakszerű vagy rossz hozzáállása döntően befolyásolhatja helyi művészeti centrumaink sorsát. A művészzel nemcsak szóban, hanem példamutató tettekkel kell törődni. Ez felismerése annak a történelmi folyamatnak, hogyha a feudalizmus, majd a burzsoázia és az ő érdekeiket és izlésüket kiszolgáló művészeteknél a mecénás szerepében tudtak tetszelegni, akkor a mi társadalmunknak — mely minden dolgozó javait szolgálja, s melynek művészete össznépi kultúrát, közkincset teremt — a művészetpártolás elsődrendű kötelessége. Szolnok képzőművészete is igényli ezt az irányítást és segítséget. Nem joggalanul, mert eredményei nemcsak egy városnak, hanem egész népünknek tartalmas, maradandó értékeket, a művészi szép élményét ajándékozzák.

Ecsery Elemér

A tudomány és a termelés kölcsönhatása a kukoricatermesztés terén

Minden elmélet annyit ér, amennyit abból a gyakorlat hasznosít. A tudományból és a gyakorlatból leszűrt eredmények kölcsönhatása napjainkban a kukoricatermesztés terén is igen hatékonyan érvényesült.

A kukorica termesztése Magyarországon mintegy háromszáz éves múltra tekint vissza. Részben a szűz területek feltörésével, részben a kisebb használati értékű kultúrák háttérbe szorításával a kukorica termesztési területe mindinkább nagyobbodott. Míg azonban a területegységre vonatkoztatott terméseredmények ezen háromszáz év alatt lényegesen nem nőttek, az utolsó tíz év alatt ugrásszerű fejlődés következett be.

A Szovjetunió szakemberei hívták fel a figyelmet a kukoricatermesztés felkarolására. Az igények emelkedésével az ország hússal és állati termékkel való ellátása nem látszott biztosíthatónak, és amikor a módot keresték, miképpen lehetne a termelést emelni, úgy találták, hogy a takarmányellátást kell megszilárdítani. Kézenfekvő volt olyan takarmányforrást keresni, mely nagytömegű, tápdús, az állat részére jóízű tápanyagokat biztosít, szárazságtűrő, termése viszonylag biztos, termesztése sok kézi munkaerő felhasználását nem igényli, teljes egészében gépesíthető. Ezeknek a feltételeknek a kukorica felel meg legjobban. A szovjet szakemberek az Egyesült Államokhoz tartozó Iowa állam fejlett kukoricatermesztési módszereit tanulmányozták, majd ezt a termesztési rendszert a szovjet viszonyokra alkalmazták. Az elért eredmények igazolták, hogy a célkitűzéseknek megfelelő takarmányforrást sikerült megtalálni: a területegységre jutó takarmánymennyiség évről évre növekedett.

A Szovjetunió igen nagy területen fekszik, és ennek megfelelően klímája is nagy eltérést mutat. Vannak mérsékelt, enyhe és csapadékos tájai, nagy részében azonban zord az éghajlat és az évi csapadék is kevés. A szovjet tudósoknak különböző adottságoknak megfelelően a kukoricatermesztést oly módon sikerült általánossá tenniük, hogy azokra a tájakra, melyeken az évi hőmérséklet elég ahhoz, hogy a kukorica beérjen, szemes- és silókukorica termesztését ajánlották, a zord területeken pedig a silókukorica termesztését terjesztették el.

A kukoricának két olyan biológiai jellemzője van, amely egyfelől tömegtakarmány termesztésére alkalmassá teszi, másfelől a törekvést, hogy termésátlagait növelhessék, megkönnyíti. Az egyik jellemző tulajdonsága, hogy minden része — szára, levele, csöve — tápanyagban gazdag, és cukortartalma miatt az állatok szívesen fogyasztják. A másik, hogy a fő tenyészterülete viszonylag nagy, és egy-egy hektárra kevés fő jut, így megvan a lehetősége, hogy megközelítőleg tövenként gondozzák, ápolják. Az utóbbi jellemző tulajdonságát kiegészíti még, hogy a növényen a hím- és nőivarú szervek elkülönülve foglalnak helyet, s ezért megtermékenyítése irányítható.

Mint az előbbieken utaltunk rá: a kukorica termesztésének két ága van. *Egyik a szemes, másik a silókukorica termesztése.* A kétféle kukorica termesztése

között talajelőkészítés, trágyázás, vetés, növénygondozás tekintetében különbség alig tehető. A nyert termés minőségét és használati értékét a betakarítás módja határozza meg.

Tudósok megállapították, hogy a beltenyésztéses *hibrid vetőmaggal* elvetett kukorica adja a legnagyobb termést. Ez a jelenség a heterózishatás eredménye. A megállapítás szerint az F_1 utódnál az előállott termésnövekedés 20—25%-os is lehet, az F_2 , F_3 , stb. származéksoroknál a degenerálódás következtében a termés-csökkenés fokozatonként 5—10%-os. Tehát a termesztést úgy kell megszervezni, hogy a vetéshez évről évre F_1 származéksor álljon rendelkezésre. Ezt gyakorlatilag úgy vitték keresztül, hogy a fajtakísérleti állomásokon a különleges képzettségű szakemberek kiválogatják a hibridek előállításához alkalmas fajtákat, melyeket beltenyésztésben szaporítanak tovább. A magvakat a hibrid vetőmagot termelő üzemekben váltakozva párhuzamos sorokban vetik el, a keltet töveket az agrotechnika követelményeinek megfelelően kezelik. Címerhányáskor azokat a sorokat, melyekről hibrid csöveket kívánnak nyerni, kasztrálják, hogy a tábla felett lebegő pollen csak a kereszteződésre kijelölt másik fajtáról származzék, és önmegtermékenyítésre se legyen mód. Ha szükséges, mesterséges pótbeporzást is végeznek. A gondos kasztrálás szükség szerinti megismétlését a kijelölt szervek ellenőrzik, és azt is ellenőrzik, hogy töréskor csak hibrid csövek kerüljenek a tömegbe.

A termelt hibrid csöveket a vetőmag-feldolgozó telepre szállítják, majd átválogatás után szárítják. A szárítás 40—42 C°-nál nem melegebb levegő áfúvatásával végzik, mikor is a 30—36% nedvességtartalmú kukorica nedvességtartalmát 12—14%-ra csökkentik. A megszártított kukoricát morzsolják, majd a léhától és egyéb szennyezőanyagoktól megtisztítják, utána kalibrálják, vagyis a hosszúságra, szélességre és vastagságra megközelítőleg egyforma méretű szemeket külön osztályozzák. A kalibrálás azért szükséges, hogy vetés alkalmával a vetőszerszemet úgy lehessen beállítani, hogy fézszenként azonos számú mag hulljon a fézszekbe. Ennek következtében a vetőmag-felhasználásban megtakarítás mutatkozik, másfelől a ritkítási munka csökken, sőt némely esetben feleslegessé is válhat. Az iowai vetőmag-feldolgozó telepek a magot 12—14 frakcióra osztályozzák, a magyarországi igények szerényebbek, és kevesebb frakciót készítenek. A kalibrált vetőmagot csávazzák, majd egalizált zsákokba varrják, és így szállítják a termelőkhöz.

A gyakorlat mutatta meg, hogy az ilyen gondos vetőmagelőkészítés szükséges, mert csak így érhető el, hogy a hagyományos 30—36 kg-os vetőmag-felhasználással szemben hektáronként 10—16 kg vetőmag elégséges.

A nagy tömegű kukoricatermesztés további *előfeltétele*, hogy a *vetemény a talajban mindazon feltételeket megtalálja, melyek zavartalan fejlődéséhez szükségesek*. Minél nagyobb tömegű a termés, annál nagyobb a tápanyagfelhasználás. A kukorica tápanyagigénye ismert, és az adott talaj sókészlete megállapítható. De nem állapítható meg annak üteme, hogy vajon mennyi idő alatt alakul át a talaj sókészlete a kukoricánövény részére felvehető tápanyaggá? A talaj él, és a feltáródás a talajélet intenzivitásának, a talajbaktériumok vitalitásának, a talaj nyirkosságai állapotának, hőmérsékletének és egyéb körülményeknek függvénye. Ezek miatt az okok miatt a vetemény adott viszonyok közötti trágya- és műtrágya-igénye tudományos alapon nem állapítható meg, csak empirikus úton közelíthető meg részben tenyészedényben végzett, részben szabadföldi kísérletsorozat útján.

A gyakorlat szerint a kukorica a *bő istállótrágyázást* meghálálja, és szívesen fogad hektáronként 300—400 q, sőt ennél több jól kezelt és érett istállótrágyát, kiegészítve nagy adag műtrágyával, melynek mennyisége hektáronként 4—6 q is lehet. Kisadagú műtrágyának nincs serkentő hatása. A nagyon jó agrotechnikával munkált szemre termesztett kukoricánál a termés nagysága esetenként a 80—100 q/ha-t is elérheti, amelyhez még a mellékterményeket is hozzá kell számolnunk. A silótermés sok esetben közelítette meg a 800—1000 q/ha-t. Ily nagy tömegű növény megterméséhez mindössze 150—180 nap szükséges, így nem csoda, ha a kukorica a tápanyagigényes növények közé tartozik.

A talajelőkészítésre vonatkozólag a következőket szükséges szem előtt tartanunk:

A *kukorica vizigénye nagy*. Megállapítást nyert, hogy minden tő kukorica naponta 2,5—3,5 l vizet fogyaszt, ha-onként középértékben évi 1200 hl-t. Ehhez jön a talajpárolgás, úgyhogy a kívánt átlagos csapadékszükség a tenyészidő alatt 400—500 mm körül van. Ennyi csapadékot hazánkban a kukorica csak kevés évben kap, miért is a téli csapadék vizét tárolni kell. A tárolás a megfelelően végzett talajmunkával biztosítható. (Szerencsés esetben a termelőterület adottságai lehetővé teszik az öntözést.) A kukorica vizigényének kielégítését segíti elő a mélyművelés: gyökérzete akadálytalanul hatolhat a mélybe, és a nedvességet az alsóbb talajrétegből is fei tudja szívni, nem szólva arról, hogy a téli nedvesség a föllazított üreges talajban tartalékolható. A síma művelésnél a párolgási felület kisebb, a porhanyós művelésnél a talajszint porréteg fedi. A meleg levegő páratartalma nagy, s ha a levegő nagy mennyiségben jut a talajba, a hideg talajban előálló páralecsapódás is sok nedvességhez juttatja a tenyészetet. A talajlazításnak ez a legszámottevőbb jelentősége. A gyomnövények sok vizet használnak fel és párologtatnak el. A gyomirtást részint kapálással, részint vegyi úton végzik.

Végeredményben megállapítást nyert, hogy kevés olyan növényünk van, mely a mélyművelést mind tápanyagfeltárás, mind a vízgazdálkodás szempontjából úgy meghálálná, mint a kukorica. Ez a tapasztalat már évszázados.

Új utakat dolgoztak ki a tudósok és a szakemberek a *kukorica vetésére*. A régi időben a kukoricát eke után vetették olyképpen, hogy a vetőmagot a barázda oldalába (hogy a mag mélyre ne essék) szórták. Ez a vetési mód akkor módosult, mikor a sorbetetők gépek használatba kerültek, és ez időtől a kukoricát sorba vetik. A területegységre jutó vetőmag-felhasználás azonban nagy, és tetemes a ritkításra fordított idő is. A korszerű technika kialakította a négyzetes vetőgépeket, melyekkel megoldható, hogy fészkenként 2—3 szem mag legyen vethető, és a sorok keresztben-hosszában gépileg művelhetők, s a ritkítás kézimunka-igénye is kevesbedett. Nem oldódott meg azonban a nyári kapálás lehetősége, mikor már a kukorica a kultivátor hasmagasságát túlnötte. Ezen a fogyatékoságon kíván segíteni a Kolbaféle ikersoros művelési rendszer, amelynél azonban a tőelosztás nem egyenletes, s a kézimunka-igény is nagyobb, mint a keresztosoros művelésnél. Vetésnél ügyelni kell még az optimális talajhőmérsékletre, mely legalább 12 C° legyen, és a vetés mélységére, mely a talajadottságokhoz igazodva 5—6 cm, bizonyos körülmények között 8 cm is lehet.

Keresztosoros művelés esetén a nálunk elfogadott leggazdaságosabb sor- és tőtávolság 70×70 cm fészkenként 2 tővel, mikoris ha-onként mintegy 40 ezer kukoricató jut. Kevesebb tő esetén a csövek nagyobbak, több tő esetén kisebbek, de mindkét esetben az átlaghozam kevesebb.

2—3 évvel ezelőtt a négyzetbe ültető gépek üzemeltetéséhez 6—7 kézi munkaezre volt szükség. Azóta megkonstruálták az automatikusan működő vetőgépeket, melyek a dróthuzalt önmaguk vetélik, és azóta 1, legfeljebb 2 személy is elég, akik csak a gép helyes működését ellenőrzik. Arra is rájöttek a szakemberek, hogy a kukorica fattyalása felesleges.

Más a *kukorica betakarításának módja*, ha a termesztést magnyerés, és más, ha a silózás céljára végzik.

A magnyerés céljára termesztett kukoricát a régi időben pelyvalevestül törték, és a letört csöveket a pelyvalevelekkel együtt szállították be. Mikor már külső munka végezhető nem volt, besötétedés után fosztották. Napjainkban száron fosztva törnek. Az álló szárat kapával, sarlóval, vagy szárvágóval betakarítják, kékébe kötözik, a kékéket kupacokba gyűjtik, majd kazlakba hordják.

A kukoricatörés korszerűen géppel is végezhető, de a gépek még nem eléggé kiforrottak, és nagy a betakarítási veszteség, mely a termés 10—15%-át is kiteheti. Ezért lehetőleg kézzel törik a csöveket. Kisebb a törési veszteség, ha a csöveket csuhával törik, és a fosztást fosztógéppel végzik.

A szárbetakarítás gépei kifogástalan munkát végeznek. A járva-szeckázók a szárát leválgják, felaprítják, s a felaprózott tengeriszárát a járva-szeckázó mellett haladó kocsiba ejtik, mely a silóverembe szállítja. Egyes takarmánnyal jól ellátott gazdaságban a szárszeckát nem gyűjtik össze, hanem a földön szétterítik, és a pentosan-hatás elkerülése miatt nitrogén műtrágyával mint trágya-anyagot alászántják.

Amíg a szemnek termelt kukoricát érett állapotban törlik, amikor nedvességtartalma 30—36%-nál nem több, addig a silókukorica akkor vágandó, amikor a szemek viaszérettek. A kukoricát ebben az állapotban takarítják le, és felaprítva silólétesítményekben érlelik. A betakarítás teljesen gépesített, a kukorica levágását és felaprózását járva-szeckázóval végzik, és a szeckanyagot a járva-szeckázó mellett haladó járműbe ürítik.

Mind a tengeriszárát, mind a silótengerit úgy silózzák, hogy a szállító járművek kocsiszékényéről a szeckát vagy tépett szárát billentéssel ürítik. A gyorsan és jól letiport silóanyag erjesztő hozzáadása nélkül is tejsavas erjedésnek indul, és a jó szilázs tejsavas erjedt.

A szilázsnak levágott kukorica több tápanyagot tartalmaz, mint amennyi a szemes kukorica és mellékterméneinek tápanyagtartalma, még oly esetben is, ha a szemes kukorica szárát és leveleit lesilózzák, és a siló tápértékét hozzászámítják a szemes kukoricához. Így ha egy hektár területen 50 q májusi morzsolt kukorica termett, a szár és a levél tömege 75 q, a nyert tömeg összes keményítőértéke 33,5 q. Ugyanez a kukoricaállomány viaszérésben betakarítva ha-onként 600 q zöldtömeget ad, melynek keményítőértéke 72 q. Ugyanis a beérett kukorica szára elfásul, benne a rosszul vagy egyáltalán nem emészthető cellulóz több, ezenkívül a tápanyag csökkenését külső, mechanikai tényezők is elősegítik.

Természetesen mind a szemes kukoricának, mind a viaszérés állapotában letakarított szilázsnak használati értéke más. Sertések és baromfiak hizlalásához feltétlenül szemes kukoricát kell használni, míg a növendék- és tejtermelő állatok részére a szilázs túlnyomó etetése mind étrendi hatásában, mind tápanyagtartalmánál fogva megfelelő. Így beigazolódott, hogy tehenenként adagolt napi 25—35 kg viaszállapotban letakarított silótakarmány és 5—6 kg pillangós széna — mint alaptakarmány — a napi 10 kg-os tejhozamot teljes mértékben biztosítja. Hizómarhák alaptakarmányozására is elsőrendű.

Silókészítésnél feltétlenül kell tápanyagveszteséggel számolnunk, ami egyrészt az elkerülhetetlen romlásnak és szennyeződésnek, másfelől az erjedésnek tudható be. Ha az üzemeltetők betartják a szakemberek előírását, a veszteség nem több 5—6%-nál, a gyakorlatban többnyire 20—25%-os, míg hanyagság, nemtörődömség esetén teljes megromlás is bekövetkezhet. Az erjedés akkor tökéletes, ha egy-egy silóverem megtöltése és tömörítése 48 órán belül befejeződik, és a levegőt teljes mértékben sikerült a silószemcsék körül kiszorítani. Ez utóbbi művelet a legolcsóbban és a legtökéletesebben lánctalpas traktorral való tipratással végezhető el. A silóanyag műanyagból készült ponyvával zárható le, mikor feleslegessé válik a siló lefedelése és a szennyeződésnek elejét lehet venni.

A siló kitermelése, illetve a tárolótérből az állatok elé juttatása teljes egészében gépesíthető.

* * *

A felszabadulás előtti 10 év alatt a kukoricából elért terméseredmény májusi morzsoltban ha-onként 19 q volt. A hibrid termesztése, a négyzetes vetés, a kívánt tápanyagpótlás s talajnedvesség-gazdálkodás és új irányú agrotechnikai eljárások olyan országos akció megindulását tették lehetővé, mely ha-onként 53 q-s termés elérését tűzte ki célul (30 q/kh).

Égyes gazdaságok nagyüzemi átlagban a kitűzött célt máris túlhaladták. Siló-kukorica termesztésében élenjáró gazdaságaink ha-onkénti 800—1000 q termést értek el. Nem lebecsülendő a jelentősége, ha tekintetbe vesszük, hogy Magyarország szántóterületének 28%-án termesztik a szemes- és silókukoricát, az előbbi 1 300 000, az utóbbit több mint 100 000 ha-on.

További eredményként könyvelhető el a *vetőmag-megtakarítás*. Míg kézi vetésnél a ha-onkénti vetőmag-felhasználás 30—36 kg volt, és ez a szám a gépi soros vetésnél sem csökkent lényegesen, addig a kalibrált magból négyzetes vetéssel a szükséglet nem több, mint 10—16 kg/ha.

A *legjelentősebb eredmény* azonban az állati termelés vonalán jelentkezik, a hús, a zsír, a tej és általában az állati termékek növekedésénél. Az egy ha-ról letakarított siló keményítőértékben egyenértékű 1400 q takarmányrépával vagy 28 q takarmányárpával, vagy 48 q pillangóstakarmánnyal. A szilázs nagyjából és általában a klaszszikus takarmányok egy ha-on megtermelt keményítőértékének 2,3-szeresét teszi ki, ami annyit jelent, hogy azonos mennyiségű takarmánytermő területen 2,3-szer több állat tartható, a hús, zsír, tej és egyéb állati termékek termelése 2,3-szeresére növelhető. A klasszikus takarmányok sorába a felszabadulást megelőző mód szerint termesztett kukorica is beletartozik a ha-onkénti 19 q átlaghozamával.

A termesztési eredményeken túlmenően tekintetbe kell még venni az új eljárás pénzügyi kihatását. Vitathatatlan, hogy a kialakult rendszer szerint termesztett kukorica ha-onkénti előállítási költsége — akár szemes-, akár silókukorica termesztéséről van is szó — több mint a régi eljárás szerint termesztetté. A hibrid vetőmag, a talaj-előkészítés, a mélyszántás, az altalajlazítás, a megfelelő talajállapot megteremtése, a trágyázás és a műtrágyázás költsége nagy. Ugyancsak költséges a növényápolás is. De ha összehasonlítjuk a gépi munka költségeit a fogatos és kézi munkaerő költségeivel, oly nagy eltolódás mégsem mutatkozik, mely ne állna arányban az elért 2,3-szeresre növekedett hozadékkal.

A szemes kukorica betakarításának komplex gépesítése megnyugtatóan még meg nem oldott. Az importált gépek a mi viszonyaink között meg nem engedhető szemvesztéssel működnek. Ha megfelelő betakarító gépek állnak majd rendelkezésünkre, a termelési költség még tovább csökken. A silókukorica betakarításának gépesítése tökéletesnek mondható.

Nem érdektelen, ha az egy ha területre jutó *munkaidőfelhasználással* is foglalkozunk. Fogaterőre támaszkodva kézierőfelhasználással a kisparaszti gazdaságok egy ha megmunkálására 25—30 munkanapot fordítanak. A jelenlegi országos átlagtermés töréskor mintegy 30 q/ha, egy munkanapra 1—1,2 q csöveskukorica termése jut. Ezzel szemben a jól gépesített Egyesült Államokban az átlagtermés 48—50 q/ha, a munkaidőráfordítás 12—13 óra. 8 munkaórát véve alapul, 1 munkanapra közel 40 q kukoricacső előállítása jut. Nagyüzemeinkben, ahol elérték az 53 q/ha termést, a talajművelést, trágyázást, vetést, szerves- és műtrágyaszórást géppel végzik, kultivátorral kapálnak, a csöveket kézzel törik, és a csuhét fosztógéppel távolítják el, a szárat járva-szecekszázóval takarítják le, a munkaidő-felhasználás ha-onkénti 4—5 napra tehető. Egy munkanapra 12 q kukoricacső előállítása jut. Nagy eredmény az 1 napra jutó 1—1,2 q termelékenységgel szemben, de messze elmarad az USA 40 q-s termelékenységetől.

A három adat összehasonlítása és egymás mellé állítása fejezi ki legtárgyilagósbban a tudomány és termelés kölcsönhatásának eredményét a kukoricatermesztés terén. A három jellemző szám 1,2—12—40, egyik a múlt, másik a jelen indexszáma, a harmadik az elérendő mutatószám.*

Kertai Dénes

* A Természettudományi Közlöny szerkesztő bizottsága 1960-ban is meghirdette pályázatát magas színvonalú tudományos ismeretterjesztő cikkek írására, s a folyóirat 1960 decemberi számában közzétette a pályázat eredményét. E szerint közlésre javasolta többek között Kertai Dénes mezőgazdasági mérnök pályaművét, melyet — a JÁSZKUNSÁG szerkesztő bizottságának kérésére — lapunknak engedett át közlésre. (Szerk.)

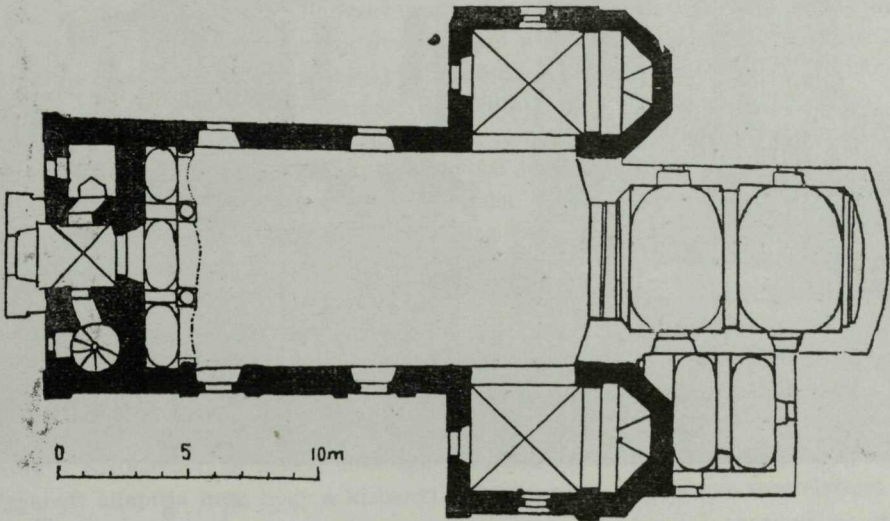
Műemlékek Szolnok megyében

VI.

Hazánkban a felszabadulás óta jelentős műemlékvédelmi munka folyik ország-szerte. Naponként adnak hírt az újságok értékes műemlékek restaurálásáról, régi építmények felújításáról. Népünk a műemlékekben a magyar múlt művészi és történeti emlékeit becsüli és óvja. Az 1949. évi 13. sz. törvényerejű rendelet meg is határozza a műemlékvédelmi tennivalókat.

A műemlékvédelemmel párhuzamosan nagy arányú kutató és feltáró munka is folyik, s a művészeti könyvek iránt érdeklődők jól ismerik Sopron, Nógrád és Pest megye műemlékeiről elkészült hatalmas köteteket. Ez a kutató munka azonban tervszerűen az egész országra kiterjed. Most fejeződtek be pl. Heves megye műemlék-feltáró munkálatai.

Minket közelebbről érint az a szolnoki múzeumba most érkezett hír, amely szerint a *Magyar Tudományos Akadémia művészettörténeti munkatervének II. öt-éves programjában szerepel Szolnok megye műemléki topográfiájának elkészítése.*

A jánosbányai templom alaprajza. A feketével jelölt részek románkoriak.

A jánoshegyi templom.

Œ a nagy munka folytatódik még a III. öt éves tervben is. Ez magában foglalja nemcsak a megye minden helységében folytatandó helyszíni műemléki vizsgálatokat, hanem sok aprólékos levéltári és történeti kutató munkát is. Építési adatok, régi térképek, alaprajzok, építési tervek, rajzok felkutatása, összegyűjtése, stb. jó néhány kutatónak sok évig tartó fáradságos munkát jelent. A JÁSZKUNSÁG is segíteni kívánja ezt a munkát azzal, hogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően továbbra is helyt ad az ilyen irányú tanulmányoknak.

* * *

„Alföldi megyéink közül aránylag Szolnok megyében maradtak fenn legépebben középkori műemlékek” — állapítja meg egy 1953-ban megjelent műemlékjegyzék.¹ S szinte hihetetlennek tűnik, hogy az Alföld annyi pusztulást átélte vidékén az Árpád-korból is maradtak meg épületek, amelyek ma becses műemlékeink közé sorolhatók. Igaz, hogy a sok pusztítás alaposan megrongálta ezeket, későbbi korok pedig a maguk ízlésének megfelelően alakítottak rajtuk, de alaprajzokban, részleteikben eredeti formáik ma is felismerhetők.

A *jánoshidi r. k. plébániatemplom* jelen formájában egyszerű barokk templomnak látszik, amely a XVIII. században épülhetett. Homlokzatelötti tornya hagymatetes kiképzésű. Egyhajós elrendezésű, sík mennyezettel. Hosszú szentély van a hajó meghosszabbításában, két oldalon pedig kiugró kis kápolna faragott kőből. Ez utóbbi oldalkápolnák alaposabb vizsgálata vezetett el arra a felismerésre, hogy a barokk külső alatt Árpád-kori falrészek rejlenek. 1942-ben ugyanis „elősegítette a kutatást, hogy a vakolatok hullanak, így a templom több pontján meggyőződhattünk arról — írja a Technika című folyóirat műemlékvédelmi szemléje² —, hogy a faragott kőből álló fala még az ősi egyházból származik. Nagyobb arányú kutatást csak az északi oldalkápolna apszisán végezhattunk, amelynek a főszentély felé eső nyolcszög oldalán a vakolatot a lábazatig letisztíthattuk. Itt megállapíthattuk, hogy ... az apszis falai faragott kőből készültek; az apszis-sarkokat, mint Bényben és Ócsán, hengeres falpillérek kísérték. Az egyik sarokpillér erősen rongált lábazatán a későromán jellegzetes attikai profilt ismertük fel”. S a kutatások eredményeképpen felmérték a templom alaprajzát. A mellékelt rajz fekete részei az Árpád-kori alapfalakat tüntetik fel, a világosabb színek a barokk átépítést jelzik. A nyugati oldalon lévő torony mellett jól kivehetőek a premontrei szokásnak megfelelően épült homlokzati kettős torony vastagfalú alépitményei, amelyek belsejében ma csigalépcső, illetve raktár van.

Dercsényi Dezső az esztergomi műhely körébe utalja a jánoshidi premontrei templom építését, s korát a XII. század végére teszi.³ Az alaprajzok között közli mellékelt rajzunk kicsinyített mását, s megállapítja, hogy a kispényi templomhoz „azonos alaprajzú lehetett, de a későbbi barokk átépítés még jobban kivetkőztette eredeti jellegéből a jánoshidi egykori premontrei templomot, csak alaprajza őrzi Árpád-kori formáját. Egyhajós teréhez hosszú barokk szentély csatlakozik, mellette pedig a Kispényből jól ismert sokszögű záródású mellékkápolnák apszisai állanak”.⁴ Ugyanott állapítja meg, hogy a kispényi építménynél is a „háromszentélyfejet csak egy hajó kíséri és a kaput két torony fogja közre. S alaprajza hasonló az esztergomihoz”.⁵

Két barokk szobor a templom sekrestyéjében.

Ha az építés idejét okleveles adatok alapján akarjuk megközelíteni, akkor nem könnyű feladatot vállalunk, mert hazai okleveleink jó része a sok pusztítás következtében elpusztult. De annyit így is meg lehet állapítani, „... hogy III. Béla idejében, 1186 körül már létezett, s hogy hajdan a jászóiak fiókja és a vagyonosabb prépostságok egyike volt”⁶⁶ Jánoshida. Sokkal pontosabb és részletesebb adatot találunk a Művészettörténeti Ertesítő 1957-es évfolyamában⁷. Külföldi és főleg franciaországi középkori összefrásokot áttanulmányozva, amelyek a premontreiek elterjedését sorolják fel, arra a megállapításra jut a szerző, hogy az adatok elég különbözőek. A Cata-

logus Ninivensis szerint Jánoshida, latin nevén Pons Johannis, 1234-ben a váci egyházmegyében lévő Kőkényes prépostság filiája volt. Másik három katalógus (Catalogus Hilgentalensis, Catalogus Tongerloensis, Catalogus Pagius) „... mind Váradhegyfok leányának mondja, mely esetben alapítása a XII. századba nyúlik vissza. Sem alapítóját, sem kegyurait nem ismerjük, de még más tartalmú Árpád-kori okmány sem maradt ránk e prépostságról és csak az említett catalogusokból és mint Csánky tette⁸, későbbi okmányokból lehet következtetni III. Béla korabeli alapítására”.

Ezek az okleveles adatok igazolják az alapfalak XII. századvégi keletkezését. Az építmény maga azonban a török pusztítások idején elpusztult. A török-kor-végi egyházi összeírásokban már nem szerepel Jánoshida. Csak a XVII. század végén találunk róla ismét említést. Ugyanis Pfendler Miksa prépost 1693—1702 között „építhette újjá romjaiból a mostani jánoshidi templomot”.⁹ Természetesen a kor stílusának megfelelően barokk stílusban. Ebből az időből származik a kapubejárat felett lévő díszes kőcímér is.

A templom felszereléséből említést érdemel a sekrestyében őrzött két barokk szobor. Születte fafaragások, de a mellékelt fényképek mégis vissza tudják adni szépségüket. Lendületes, mozgással teli figurális ábrázolásuk miatt megérdemlik a figyelmet. Emlékeztetni kívánunk itt arra, hogy a barokk szobrászatról szóló legújabb összefoglaló tanulmány¹⁰ Jánoshidát meg sem említi, s Szolnok megyei vonatkozásai egyébként is hiányosak. Ez is szükségessé teszi, hogy a most meginduló széleskörű műemléki feltáró munka Szolnok megye minden városára és községére kiterjedjen.

Jánoshidáról ennyit tudunk mondani röviden, a végleges választ minden kérdésre egy esetleges renoválásnál az épületek megvizsgálása adhatja meg.

Kaposvári Gyula

1. Műemlékjegyzék az 1953. júniusi állapot szerint. Bp., 1953. 177. p.
2. Technika, 1942. 381. p.
3. Dercsenyi Dezső: A magyarországi művészet története, Bp., 1956. I. 52. p.
4. U. a.: 60. p.
5. U. a.: 59. p.
6. Chobot Ferenc: A váci egyházmegye történeti névtára. I. 80. p.

7. Oszvald Ferenc: Adatok a magyarországi premonstreiek Árpád-kori történetéhez. Művészettörténeti Értesítő, 1957. 243. p.
8. Csánky Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. I. 29. p.
9. Chobot i. m.: 81. p.
10. Aggházy Mária: A barokk szobrászat Magyarországon. I—II. Bp., 1959.

Megyénk új felsőoktatási intézménye: a Jászberényi Felsőfokú Tanítóképző Intézet

Mielőtt a felsőfokú tanítóképző intézet létrejöttének körülményeit, célját, feladatait ismertetném, nem lesz talán felesleges, ha röviden szólok elődjének, a középfokú tanítóképző intézetnek történetéről is.

A jászberényi középfokú tanítóképző intézet 1917. október 11-én nyitotta meg kapuit a mai Kossuth Lajos utcai ált. iskola épületében, ahol 1930 szeptemberéig működött. Ekkor költözött a Rákóczi úti, ma is modernnek mondható épületébe. 1917-től 1945-ig csak fiútanulók jártak az intézetbe, mely a felszabadulás után vett fel leánytanulókat is. A fiúk száma egyre csökkent, úgyhogy volt esztendő, amikor fiútanuló nem is tett érettségi, ill. képesítő vizsgát. Az első tanítóképesítő vizsgálatot 1921-ben folytatták le az intézetben, és ettől az időtől kezdve 1944-ig 593-an szereztek itt tanítói oklevelet.

Igen érdekes, ha ezt a 24 esztendőt a felszabadulás óta eltelt 16 esztendővel összevetjük. Ez utóbbi idő alatt ugyanis — mindannak ellenére, hogy a tanítóképzés több válságon ment keresztül — 1127-en kaptak tanítói oklevelet. Ezek a számok maguk helyett beszélnek, és elsősorban azt mondják, hogy népi demokratikus államunk messzemenő áldozattal azon volt, hogy kielégítse azt a hatalmas tanítói szükségletet, amelyet kibontakozó kultúrforradalmunk követelt.

Az a válság, amely a tanítóképzés területén országosan megmutatkozott, a mi intézetünkben az alábbi változásokat eredményezte:

1948-ban nem nyílik I. osztály a tanítóképzőben, helyette a leánygimnáziumi osztályba veszi fel az iskola a jelentkező tanulókat. Ebben az évben utoljára lépnek a tanítójelöltek a tanítóképző V. osztályába, mert a tanítóképzés eddigi ötéves rendszere megszűnik. 1949-ben kormányrendelet alapján pedagógiai gimnázium nyílik, amelyben a képzési idő négy év. A IV. osztály elvégzése után a tanulóknak érettségi vizsgát kell tenniük, majd egyéves gyakorlat után tehetnek tanítóképesítő vizsgálatot. A pedagógiai gimnázium elnevezés mindössze egy évig marad meg, mert 1950-ben újra tanítóképző lesz az intézmény neve, de a képzési idő megmarad négyévesnek. Az első gyakorlóévet végző osztály 1951 szeptemberében megy ki, nagyrészt a megye falusi és tanyai általános iskoláihoz. A tanítóhiány azonban oly nagy méreteket ölt, hogy a megyék kénytelenek sok falusi és tanyai általános iskolába érettségi vizsgával rendelkező fiatalokat mint képesítés nélküli nevelőket beállítani, akik egy év után különbözeti és képesítő vizsgát tesznek. A későbbi évek folyamán, amikor mind erőteljesebbé válik a felsőtagozatra való képzés, ill. az átképzés a pedagógiai főiskolákon, szükségessé vált a tanítóképzés korlátozása. Ennek érdekében az Oktatásügyi Minisztérium több tanítóképzőt megszüntetett, és a megmaradó képzőkben évente csak egy osztály volt nyitható 25-ös létszámmal. Ez a rendelkezés a tanítóképzőkben lehetővé tette a megfelelő kiválasztás alapján a minőségi munka javulását, másrészt Jászberény városának lehetőséget adott arra, hogy a felszabaduló termekben leánygimnázium indulhasson. Közben az ismét jelentkező tanítóhiány pótlására a képesítés nélkül beállítottaknál jobb megoldásként két tanévben érettségizettek részére

egyéves átképzés indul, akik kiegészítő vizsga letételével tanítóképzői érettségihez jutnak, és így mennek gyakorlóévre.

A fent elmondottak már magukban is azt jelzik, hogy érettnek és elérkezettnek látszott az idő a tanítóképzés ügyének rendezésére. Még nyilvánvalóbbá vált ez akkor, amikor azokra az igényes kulturális és politikai feladatokra gondoltunk, amelyek rohamos fejlődésünk következményeként falun és városban egyaránt művelt tanítót követeltek. Az általános iskola egységének, az itt folyó oktató-, nevelőmunka eredményességének, hatékonyságának szintén alapvető követelménye, hogy már az alsó négy osztályban is kitűnően képzett, művelt pedagógus működjen.

A középfokú képzés négy évben megszabott kerete azonban lehetetlenné tette, hogy a tanulók az általános műveltséget biztosító ismereteket és a pedagógiai szakismereteket megfelelő színvonalon elsajátíthassák, de nem juthatott elég idő az anynyira fontos oktatói, nevelői készségek kimunkálására sem. A társadalmi, politikai, az ifjúsági szervezetekben végzett munka elméletét és gyakorlatát pedig alig és csak formálisan ismerhették meg.

A közelmúltban széleskörűen megvitatott és fokozatosan megvalósításra kerülő iskolareform szellemében hozta meg már 1958-ban a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 26. sz. törvényerejű rendeletét, mely 3 éves képzési idővel felsőfokú tanítóképzők létesítését rendeli el, ugyanakkor három helyen az országban felsőfokú óvónőképzőt is életre hív. Ezekben a tanulmányi idő 2 év. (Tanítóképzők: Baja, Budapest, Debrecen, Esztergom, Győr, Jászberény, Kaposvár, Nyíregyháza, Sáropatak, Szeged, Szombathely, — óvónőképzők: Kecskemét, Sopron, Szarvas.)

A tanítóképzők felsőfokú intézménnyé válásával a magyar tanítóság legjobbjainak régi vágya és törekvése valósult meg. Érdemes megemlíteni azt is, hogy napjainkban egyre több államban térnek át a felsőfokú képzésre. 31 államban már most 17—22. életév között van a felvétel korhatára. A Szovjetunióban a felsőfokú tanítóképzést 1953-ban vezették be. 1956-tól kísérleti jelleggel Moszkvában, Leningrádban és Kievdben a tanítóképzés idejét két évről négy évre emelték, s a tanítóképzést külön fakultásként a pedagógiai főiskolákra helyezték.

Az új intézmények célja az, hogy az általános iskola I—IV. osztálya számára művelt, hivatásukat értő és szerető, kommunista világnézetű és erkölcsű tanítókat képezzen.

A célmeghatározásból fakadó feladatokra való előkészítés során elsőrendű szempontként áll előttünk az iskolareform alapvető követelménye: az, hogy közelebb kell hoznunk az iskolát az élethez. Az az élet, amihez nekünk közelebb kell kerülnünk, elsősorban a magyar falu és a falusi általános iskola. A mezőgazdaság, a nagyüzemi gazdálkodás leglényegesebb problémáival a két féléven át tanított *mezőgazdaságtan* keretében ismerkednek meg hallgatóink. Nem feledkezhetünk meg azonban a termelőmunkában való részvételnek világnézetet és jellemet formáló hatásáról sem, hiszen jelenleg még az a helyzet, hogy hallgatóink túlnyomó többségükben az érettségi vizsga után közvetlenül kerülnek hozzánk. Eppen ezért a II. félév után 10—12 fős csoportokban az intézeti tanárok irányításával a nyári szünetben kétételes területi társadalmi gyakorlaton vesznek részt.

Ezzel a teljesen újszerű kezdeményezéssel kapcsolatban már igen jó tapasztalataink vannak. Igazán életközelséget, magát az életet jelentette ez a két hét hallgatóink számára. Semmilyen más körülmények között nem adódható módon és fokban megtanulták igazán megbecsülni a fizikai munkát és annak végzőjét: a munkást és a dolgozó parasztot. Világnézetükben megszilárdultak, a legmélyebb élményt és ihletést kapták ahhoz, hogy szélesebb perspektívában szemléljék saját hivatásukat. A marxizmus, a nevelélmélet, de még sok más tárgy tétele és tanítása életszerű tartalommal telítődött számukra. Mások lettek, mint voltak: komolyabbak, felnöttebbek, érettebbek, akiknek mindennapi munkájában máris meglátszik a hivatástudattól fűtött nagyobb felelősség. Nagy erkölcsi súllyal érzik a megbecsülést és várakozást, amelyet dolgozóink a pedagógusok iránt táplálnak. Mind a négy csoportunk nagy lelkesedéssel fogott hozzá a tapasztalatok feldolgozásához. A közös feldolgozás eredményeként jelentős, 30—40 gépelát oldalas tanulmányok születtek, amelyek közül a legjobbak november 7-én jutalomban is részesültek,

Az irányelvek szellemében dolgozunk akkor is, amikor a termelőszövetkezetek és üzemek mellett szoros kapcsolatot építünk ki a helybeli általános iskolákkal, s ezúton is kiegészítjük az intézetben folyó gyakorlati képzést. Ez azonban akkor lesz teljes, amikor az V., ill. a VI. félévben egyenként vagy esetleg kettesével szakmai gyakorlatra mennek egy-egy falusi iskolába. Megtisztelő és szép feladat vár azoknak az általános iskoláknak alsótagozatos nevelőire, akik mellett „az élet sűrűjében” egészítik ki ismereteiket, mélyítik el hivatástudatukat, ismerkednek meg közvetlenül a falu politikai, kulturális problémáival.

De annak, akit a falura akarunk küldeni, arra is alkalmat kell adnunk, hogy *a falusi iskolán kívüli feladatokra* is felkészüljön. A jövő szocialista falvaiban egyre nagyobb szükség lesz jó ifjúsági mozgalmi vezetőkre és a népművelés olyan munkáisaira, akik az egyre fokozottabb kulturális szükségletek kielégítésében a falu vezetőinek hathatós segítséget tudnak adni. Ezért a felsőfokú tanítóképzőben a hallgatók két féléven át tanulnak *a népművelés elméleti és gyakorlati tudnivalóiról*, és mind-egyiknek kötelessége itteni tanulmányai során részt venni egy szabadon választott népművelési szakkör munkájában. Jelenleg a következő szakkörök működnek az intézetben: ismeretterjesztő, szavaló és színjátszó, báb-, könyvtáros és néprajzi szakkör. Szakköreink tagjai önálló műsorokat adtak és adnak gyakorló ált. iskolás tanulóinknak, a minket patronáló Március 15 Termelőszövetkezet tagjainak. KISZ-szervezetünk egyik fontos feladatának tartja, hogy tagjai minél nagyobb számban kapcsolódjanak be gyakorló iskolánk és a város általános iskolai úttörő szervezeteinek munkájába is. Igen lelkesen vesznek részt hallgatóink a foglalkozásokon, és minden reményünk megvan arra, hogy a féléves ilyen tárgyú előadás ismereteivel és a IV. félév utáni kötelező kéthetes gyakorlat tapasztalataival felvértezve, kitűnő úttörő-vezetők lesznek.

Feladataink második csoportja az iskolareform második irányelvével kapcsolat, mely kimondja: *„Emeljük az általános és szakmai műveltség színvonalát”*. Ez az irányelv igen fontos tennivalókat jelöl meg számunkra, hiszen nálunk nemcsak egyszerűen arról van szó, hogy mi is tagjai vagyunk a magyar iskola-rendszernek, hanem arról is, hogy a magyar iskola-rendszer legalapvetőbb és legfontosabb intézményei, az általános iskolák számára képezünk tanítókat.

A jól megválasztott tantárgyak igen alkalmasak arra, hogy hallgatóink minden terjedelemben elsajátítsák azokat az ismereteket, amelyek az alsótagozatos pedagógusok számára olyannyira fontosak. Az alsótagozatos, tehát a nem szakos pedagógusképzés jellegét az elengedhetetlen nevelési vonatkozású ismeretekon kívül *a módszerre való felkészítés fokozott igénye* adja meg. Ennek megfelelően az együttesen hallgatott elméleti előadások mellett kisebb csoportokban vesznek részt az alsótagozat tantárgyainak módszertan-óráin, és igen erőteljes hangsúlyt kap az ugyan-csak kisebb csoportokban történő gyakorlati kiképzés. Az erre fordítható óraszám magas: a III., IV., V. félévben heti 6 óra.

Az elméleti pedagógiai tárgyak (nevelélmélet, tanítástan, neveléstörténet, iskolaszervezettség) mellett hallgatóink *általános, gyermek- és neveléslélektant, logikát* tanulnak, megismerkednek *a napközi otthon vezetésével, a gyógypedagógiai alapfogalmakkal, az iskolaegészségtannal*. Ezek a tárgyak biztosítják a pedagógiai kultúrát, adják meg azt a pedagógiai szemléletmódot, amely a hivatásért értő tanító számára elengedhetetlen. Ezeknek a tárgyaknak vagy a módszertanoknak valamelyikéből írják meg *államvizsgai szakdolgozatukat* is.

Nyelvi kultúrájukat a két féléven át hallgatott *anyanyelvi és stílusgyakorlatok* tantárgya, a *kötelező orosz* és a *fakultatív idegen nyelvek* tanulása biztosítja. Megismerkednek a hazai és külföldi *ifjúsági és gyermekirodalommal*, amely nem kis mértékben hozzájárul nevelői tevékenységük hatékonyságához. A *számelmélet* tanulása az alsótagozatos számtantanítás, a *számfogalmak* és *számviszonyok* kialakításához, eljárásuk tudatosságához nyújt jelentős segítséget.

Természetesen tanulják az alsótagozatos oktatói, nevelői munkában jelentős szerepet játszó ún. *„készégtárgyakat”* is: *éneket, zenét, rajzot, kézimunkát és testnevelést*. A politechnikai képzés megalapozásához szükséges ismeretek és készségek

továbbfejlesztését szolgálják — a rajzon és kézimunkán kívül — a *műhelygyakorlatok*, ill. a *technológiai alapismeretek*.

A közvetlen szakmai képzés ügyét szolgáló fenti tárgyakkal kapcsolatban egyik legfontosabb és legbonyolultabb feladatunk lesz a tananyag korszerűsítése, amelynek munkálataiba intézetünk is bekapcsolódik.

Az irányelvek közül a harmadik így hangzik: „Az oktató-nevelőmunka *tervszerűen szolgálja a szocialista világnézet és erkölcs kialakítását*”. Minden iskolában nagyon lényeges a politikai-világnézeti nevelés, ahol pedig a jövő pedagógusait képzik, ott a marxista világnézet megalapozásának kétszeresen nagy jelentősége van. Az új felsőfokú tanítóképzőknek tehát élen kell járniuk a vallásos nézetek, a nacionalizmus, a kispolgári erkölcs maradványai elleni harcban. A *marxizmus-leninizmus szakcsoport* egyik bázisa a világnézeti nevelőmunkának. Hallgatóink tanulmányaik során heti 3 órában megismerkednek a marxizmus mindhárom ágával, de természetesen a többi szakcsoport tanárai is hathatósan kiveszik részüket a világnézeti nevelőmunkából. Ezt a munkát segíti a KISZ-szervezet a maga igen hasznos törekvéseivel, kezdeményezéseivel (Ifjúsági Akadémia előadásai, „szocialista tanulócsoport” cím elnyerésére indított mozgalom, ünnepélyek megszervezése, társadalmi munka szervezése, stb.), de a meghirdetett speciális előadások is javarészen ennek a szolgálatában állnak.

A hallgatók személyére szabott és ható *nevelőmunka* minden intézeti tanár, de főleg az egyes tanulmányi és kollégiumi csoportokat patronáló intézeti tanárok feladata és kötelessége. Ezzel kapcsolatban kell megemlítenem azt a sajátos helyzetet, hogy intézetünkben a kollégium nem önálló. Vezetője az intézet igazgatója, s nevelőtanárok sem működnek. A kollégiumi élet megszervezésében, irányításában és ellenőrzésében — a KISZ és a diákönkormányzat mellett — valamennyi intézeti tanár felelősen részt vesz. Közvetlen emberi kapcsolatok alakulnak így ki a hallgatók és tanárok között, ami nevelési szempontból igen eredményes.

A két évfolyamnak jelenleg 106 hallgatója van (92 leány és 14 fiú). A legújabb rendelkezés szerint Szolnok és Heves megye területéről veszünk fel jelentkezőket. Szolnok megyéből a legtöbb hallgató (19) a karcagi gimnáziumból jött hozzánk, a második helyen a hatvani gimnázium áll 9 hallgatóval. A karcagiak magas számában nem kis szerepe van a gimnázium igazgatója és tanártestülete mindenkör készséges segítségének, törődésének — IV. osztályosaik el is látogattak hozzánk —, nem utolsósorban pedig Illényi Elemér kartársnak, a karcagi úttörő otthon lelkes vezetőjének, aki a gimnáziumi ifjúságot bevonja az úttörő munkába, és kedvet ébreszt bennük a tanítói pálya iránt. Buzgalmukért, amellyel a pedagógusutánpótlás és képzés ügyét szívükön viselik, ezúton is fogadják köszönetünket.

Eddigi tapasztalataink azt igazolják, hogy hallgatóink derekasan megállják helyüket jövő pályájukra való felkészülésük minden területén. A január 1—31. közötti vizsgaidőszak, a kollókviumok eredményei is ezt igazolják. A II. évfolyam tanulmányi átlaga: 4.12 (érettségi átlaguk 3.51 volt), az I. évfolyamé 3.83 az érettségi 3.44-es átlagával szemben. 106 hallgatónk közül 16-an jeles, 78-an pedig jó általános eredményt értek el, utóvizsgát csak 4 hallgatónak kell tennie. Az általános eredménye mind a kollókviumi, mind a gyakorlati tárgyak érdemjegyeit beszámítjuk. A félévek sorában a kollókviumok mellett szerepelnek szigorlatok is (lélektan, neveléstudomány). Amint fentebb említettem is, hallgatóink a VI. félév után államvizsgát tesznek, mégpedig a következő tárgyakból: 1. marxizmus, 2. pedagógia (ált. pedagógia, didaktika, neveléstudomány), 3. módszertan.

Említtém érdemel az is, hogy hallgatóink tandíjat nem fizetnek, kollégiumi térítési díjuk átlaga azonos a középiskolásokéval, tehát havi 200 Ft. Jelenleg 54 hallgatónk kap tanulmányi segílyt, 4 hallgatónk pedig társadalmi ösztöndíjas.

Eddigi tapasztalataink alapján minden reményünk megvan arra, hogy meg tudjuk valósítani az elénk szabott célt: *magas szakmai műveltséggel rendelkező, hivatásukat szerető, kommunista világnézetű és erkölcsű tanítókat nevelünk*.

Andrási Béla

Háy Károly László festőművész

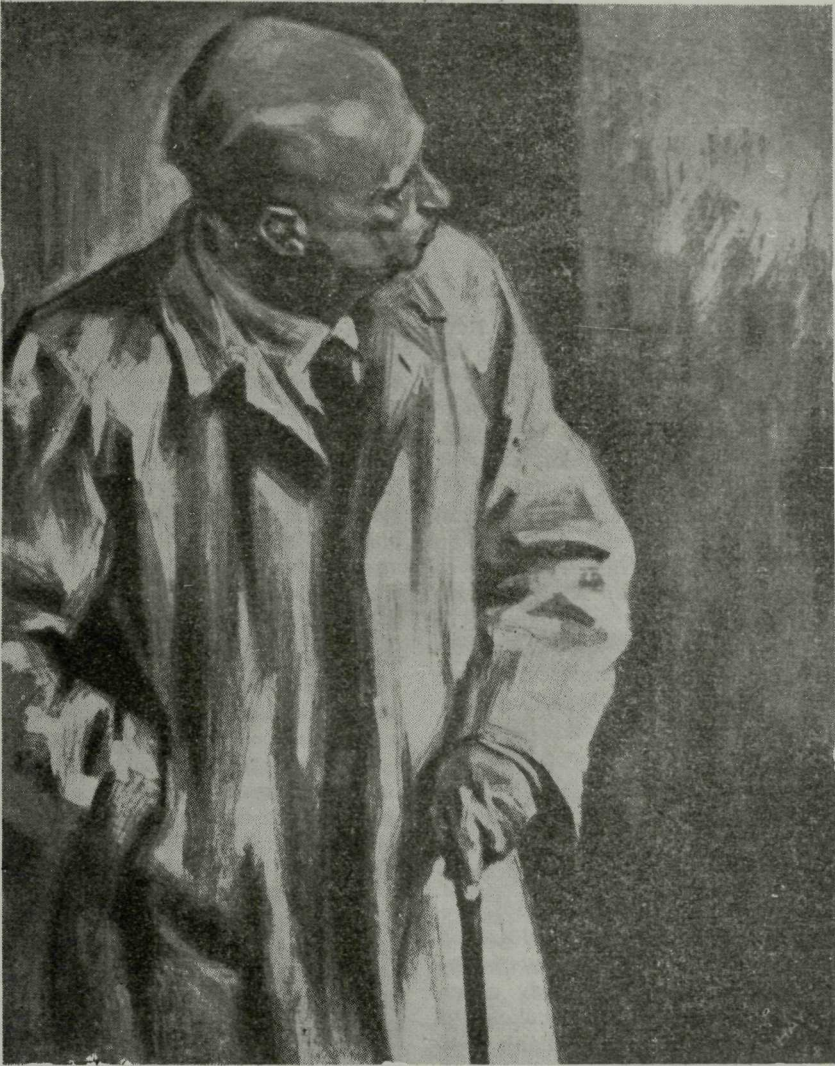
1907–1961

Váratlan halála megdöbbenetete mindazokat, akik művészi munkásságát és nemes, emberi magatartását ismerik. Nemrégiben még arról beszéltünk, hogy nagyszerű budapesti gyűjteményes kiállítását Szolnokra is lehozzuk, ahol Háy Károly László személyesen is jelen akart lenni.* Gyűjteményes kiállítása ugyanis nemcsak művészi munkáját mutatja, hanem áldozatos, sok veszéllyel járó, küzdelmes életét is.

Nyolc évvel ezelőtt, 1953-ban a szolnoki művésztelep beutaló műtermébe egy csendes beszédű, szerény művész jött le Budapestről néhány hónapra. Megtört embernek látszott, de az itteni nyugodt munka lehetősége felvidította, és eredményes munkára ösztönözte. Háy Károly László azóta szinte minden évben dolgozott a szolnoki művésztelepen, s bekapcsolódott a város kulturális életébe is. Részt vett a megyei képzőművészeti kiállításokon, gyakran láttuk a TIT klubjában, ahol két ízben előadást is tartott. Különösen emlékezetes 1955. szeptember 1-i „Képzőművészetünk időszerű kérdései” című klubelőadása, mert olyan művészettörténeti kérdéseket vetett fel, amelyekről rajta kívül kevesen tudtak volna személyes élményként beszélni. Előadása bevezetőjében a II. világháború előtti magyar képzőművészet helyzetét és a szocialista képzőművész-csoport tevékenységét ismertette, amelynek maga is részese volt. Hiszen művészi munkásságával már 1931-től kezdve a munkásmozgalomhoz csatlakozott, s 1932-ben tagja lett az illegális kommunista pártnak. Ettől az időtől kezdve rendszeresen illusztrálta a pártsajtót, illegális plakátokat, röpcédulákat készített. A Vörös Segély füzetéhez, röplapjaihoz készült munkái nemcsak agitatív erejükkel, hanem művészi mondanivalójukkal és megoldásukkal is figyelemreméltók. A Szocialista Művészcsoporthoz munkássága azt is bizonyítja, hogy a legnehezebb körülmények között is szüksége volt a pártnak művészetre, és akadtak is művészek, akik ezt vállalni merték. Háy Károly László forradalmi és művészi munkásságáért három ízben börtönbüntetést is szenvedett, amelyek megtörték ugyan egészségét, de egyúttal újabb művészi alkotásokra is ihlették: *Munkanélküliek*, *Börtönudvar*, *Kakas a szemétdombon*, *Kivégzés*, a *Két pogány közt egy hazáért* című befejezetlen linoleumsorozat, stb. Háy Károly László részletesen ismertette a Szocialista Művészcsoporthoz munkájának ismeretlen részleteit, amelyekből most csak a rávonatkozó részletet emeltük ki. Előadása folytatásaképpen felszabadulás utáni képzőművészetünk helyzetével és problémáival foglalkozott. Ez utóbbi részhez élénk és hosszú vita is kapcsolódott, amelyet Háy Károly László úgy összegezett, hogy képzőművészeti életünkben még nem alakult ki a szocialista realizmus, felfedezhetők még a régi, elavult irányzatok nyomai is, de egyre több jel mutat arra, hogy a fejlődés biztató.

A *Jászkunság* szerkesztő bizottsága is kegyelettel adózik emlékének, hiszen folyóiratunk 1955. és 1956. évfolyamának egy-egy címlapján Háy Károly László rajzai szerepelnek, amelyeket a sok-sok baráti beszélgetés emlékeként szívesen engedett át közlésre.

K. Gy.

Háty Károly László: Visszapillantás. (Szolnok, 1958.)

Néhány gondolat a Mezővárosi Napok után

Gyula város tanácsa, a Hazafias Népfőnt gyulai városi bizottsága és az Építőipari Tudományos Egyesület városrendezési szakosztálya 1961. január 17—18-án *Mezővárosi Napok* elnevezéssel ankétot rendezett. Az ankét célja az volt, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatos városrendezési problémákat vitassa meg. Az ankéton *Erdei Ferenc*, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára „Az alföldi mezővárosok városfejlesztési problémái” és *Juhász Miklós*, az Építésügyi Minisztérium Város- és Községrendezési Főosztályának helyettes vezetője „Az alföldi mezővárosok városrendezési kérdései” címmel tartott előadást.

Az ankét, melynek előadásai a vitában elhangzott számos hozzászólással együtt kiadásra kerülnek, igen termékeny volt, és az aktuális problémákkal kapcsolatban számos kérdést vetett fel.

Véleményem szerint a termelőszövetkezetek helyzetének megerősítése nem képzelhető el anélkül, hogy a termelőszövetkezeti dolgozók lakóhelyével ne foglalkoznánk, és ne próbálnánk megoldani a lakás és lakóhely kérdéseit. A mezőgazdaság szocializálódásával kapcsolatosan biztosítani kell a megváltozott munkakörülmények mellett a megváltozott életkörülményeket is. Tudom, hogy államunk nem kíván elfelejtkezni a mezőgazdasági dolgozókról, de tisztában kell lennünk a probléma nagyságával is. Fel kell mérni erőnket, és meg kell próbálni azokat összhangba hozni az igényekkel.

Mezőgazdasági dolgozóink, akik a felemelkedés útjára léptek, napról napra növekvő igényekkel jelentkeznek. Ez alapján véve igen helyes, de azokat — véle-

ményem szerint — csak akkor lehet ki-elégíteni, ha jól megalapozott tervezéssel, a beruházások összpontosításával próbálunk lépést tartani az igények növekedésével. Gazdasági erőnk elaprózása a probléma megoldását csak késleltetné, és alapjában gátolná a kibontakozást. Így elsősorban azt kell figyelembe vennünk, hogy melyik az a legkisebb település, amelyet fejlesztenünk és kommunális beruházásokkal ellátnunk szabad.

Hazánkban kötelező a nyolc osztályos általános iskola elvégzése. Ez olyan alapvető igény, de egyúttal kötelezettség is, amely nem tűr halasztást a megoldás szempontjából. Ezzel a minimális település-nagyságot azonnal meg tudjuk határozni, mégpedig úgy, hogy annak lakossága egy 8 tantermes általános iskola tanulólétszámát tudja biztosítani. Ez összlétszámban 2400—2500 főt jelent. Ebben a minimális településben közművesítés szempontjából racionálisan csak villanyra és törpevízműre (utcai közkifolyókkal) lehet számítani. Ennél kisebb település legfeljebb csak villanyellátásban részesülhet, abban is csak vitatható gazdaságossággal. Kisebb településből a felsőosztályos tanulók egy közeli nagyobb településbe kell átjárjanak. Vitathatatlan, hogy az említett minimális település-nagyság kulturális szempontból nem előnyös, de ugyanezt mondhatjuk el városrendezési szempontból is. Az optimális település-nagyság ennek a négyszerese, azaz a 10 000 lakost számláló település, s ebben már komolyabb kulturális ellátásra is lehet gondolni.

Az előbb elmondottakból négy következtetést kell levonnunk.

1. A 2400—2500 lélekszámnál kisebb települések helyzetét felül kell vizsgálni.

Amennyiben nincs meg a lehetősége, hogy azokat a fenti lélekszámmal felnövelhessük, ott egyelőre további beruházásokat nem kívánatos eszközölni.

2. A 2400—2500 lelket számláló községeket csak alapfokú beruházással — nyolc tantermes általános iskola, óvodák, bölcsődék, könyvtár, villany, törpevízvízmű utcai közikfolyókkal — szabad ellátni.

3. Új települést létrehozni nem kívánatos. A meglévő települések fejlesztése az elkövetkezendő 3. ötéves terv idején amúgy is elég nagy feladatot fog jelenteni. Itt kívánom megemlíteni, hogy annak idején Szolnok megyében a Tanyai Tanács által kijelölt tanyaközpontok közül 12 vált önálló községgé. Ezek közül csak egynek az 1949 és 1960 közötti lélekszám-növekedése haladja meg az országos átlagot, a többi ennél kisebb szaporodást ért el, ami már fogyást, elvándorlást jelent. Különösen 7 község fogyása igen nagyméretű; átlagban eléri a 9%-ot is. Meg kell említeni még azt is, hogy ezekben a községekben a lakosság 52,3%-a még külterületen él.

4. A 10 000 főt meghaladó mezőgazdasági települések fejlesztésére kell erőnket összpontosítanunk. (Az ipari városok más témát képeznek.)

Optimálisnak neveztem a 10 000 lelket számláló mezőgazdasági települést, s most ezzel kapcsolatosan szeretnék néhány gondolatot elmondani. Egy ilyen nagyságrendű településnek kb. 30 000 kh mezőgazdasági művelési területe kell legyen. Ez azt jelenti, hogyha a település határát sematikus körnek képzeljük el, akkor a település középpontjától a legtávolabb eső pont kb. 7,5 km-re esik. A valóságban ez a távolság 12 és 6 km között változik, tehát a határ bármely pontja kerékpáron maximálisan 45 perc alatt elérhető. A nagyüzemi gazdálkodás azonban lehetőséget nyújt a határnak oly racionális kihasználására, hogy a belterjesebb, nagyobb munkaigényes területek essenek a településhez közelebb, míg távolabbra a kevésbé munkaigényes művelési területek kerüljenek. Tudom, ezzel nem mondtam újat. Ez azonban az alapfeltevéle annak — nagy vonalakban körvonalazva —, hogy az optimális mezőgazdasági település létrejöhesse és funkcionálhasson.

Rátérve magára a településre, megállapíthatjuk, hogy az racionálisan szervezhető. A település négy egységre bontható, amelyben egy-egy 8 tantermes általános iskola köré csoportosítható. A település központjában már középfokú oktatási intézmény elhelyezésére is kell gondolni. A település gazdaságosan mozival, kultúrházzal, központja már teljes közművesítéssel látható el.

Tévedés ne essék, nem kívánok új, ilyen 10 000-es lélekszámú telepítésre javaslatot tenni. Ezek a településeink megvannak. Ezeknek komoly fejlesztésére kell gondolnunk annyira, hogy az ipari település felszereltsége, kulturális ellátottsága a mezőgazdasági dolgozókat, főként a fiatalokat ne szívja el innen. Ezt, mint alapvető feladatot látom a mezőgazdaság szocialista átalakulásában. Olyanoknak kell lenniük ezeknek a településeknek, hogy meg tudják teremteni azokat az életkörülményeket, amelyeket parasztágunk már igényel, s a kisebb mezőgazdasági településeket gazdaságilag és kulturálisan képesek vonzani.

Ezeknek a településeknek egyes kérdéseiről szeretnék még elmondani egy pár gondolatot. Kétségtelen, hogy a tanyákról betelepülő lakosság igénye még a gazdatelek, amelynek nagysága 300 négyszögöl. Az is tény, hogy a mezőgazdasági dolgozók nagyrésze még szintén ezt a teleknagyságot tartja magának kívánatosnak. Mindemellett igyekeznünk kell a lakáskérdés olyan értelmű megoldására, hogy ezekben a településekben többszintes (2—4 szintes) lakóépületeket építsünk a központban, ahol teljes közművesítést tudunk biztosítani. Ma még megfelelő lakás hiányában olyan emberek is laknak gazdaportás telkeken, akik szívesen lagnának többszintes, teljesen közművesített lakásokban, egyéb előnyökért lemondva az állattartás előnyeiről. Ez utóbb elmondottakat nem szabad figyelmen kívül hagynunk, a településtartásokat a legkisebb, a legszükségesebb mértékben szabad növelni. Minden új utcásor, amelyet létesítünk, újabb és újabb villanyhálózat-építést, járdaépítést és távlatban útburkolatépítést jelent, per sze mindezek fenntartását is számításba kell venni. Így szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy az egyéb foglalkozásúak

lakáskérdése igen szoros összefüggésben van a mezőgazdasági dolgozók lakáskérdésével és az egészséges település területfelhasználásával. Tudatában vagyok annak, hogy ez a kérdés — mely szerintem feltétlenül megoldásra vár — nem könnyen megoldható.

Az ilyen nagyságú település már bizonyos fokú ipart is képvisel, a mezőgazdasági termékek tartósítása, raktározása már elengedhetetlen feladatként jelentkezik, s így jön létre az ipar a településben.

Ezzel a kis emlékeztető cikkel nem tudom az egész problémát felölelni, de ez nem is volt szándékom. A magam részéről csak hozzá akartam járulni egy fontos és aktuális probléma kérdéseinek felvetéséhez. Erről a témáról vitát kell kialakítani; szóljanak hozzá az érdekeltek és a szakemberek. A vita kétségtelenül megkönnyítené és elősegítené a problémák gyors tisztázását, hogy a tisztázott alapelvek alapján elindíthassuk azt a településtervező munkát, amely parasztságunk életkörülményeinek megjavítását célozza.*

Laár Árpád

*** A szerkesztő bizottság megjegyzése:**

A szerkesztő bizottság a fenti cikket vitaindítónak szánja, mert a benne felvetett kérdéseket Szolnok megye fejlődése szempontjából is igen fontosnak tartja. Azt kéri az olvasóktól, mondják el véleményüket, hogy a magunk részéről ilyen módon járuljunk hozzá a kérdések tisztázásához, a helyes elvek kialakításához.

A TÁRSULAT ÉLETÉBŐL

Részletek a megyei szervezet 1960. évvégi jelentéséből

A szocialista hazafiságra való nevelés

„... Az igazi hazafiság és a proletár internacionalizmus kérdéseivel az elmúlt években, de különösen az 1960. évben igen sok előadásban foglalkoztunk. Az 1960/61. évi tematikánkban, a különböző szakosztályok terveiben igen előkelő helyet foglalnak el az igaz hazafiság és a proletár internacionalizmus eszméjét tárgyaló előadások...”

„... A szocialista hazafiságra nevelés szempontjából az utóbbi években történelmi ismeretterjesztésünk is jelentősen fejlődött. Az adott célkitűzésnek megfelelően történelmi előadásainkban a haladó hagyományok ápolását nem zártuk le 1848/49-nél, hanem bizonyítottuk, hogy 48 hazafiságának magasabbrendű folytatása volt az 1919-es proletárforradalom, az illegális kommunista párt munkája és az ország újjáépítésének számtalan hőse...”

„... Az irodalmi-művészeti szakosztály munkatervében a célkitűzéseinknek megfelelően olyan előadásokat iktattunk be, amelyek az értelmi meggyőzés mellett az érzelmi ráhatás, a művészi szép erejével fejtegetik és bizonyítják az igaz hazafiság és a proletár internacionalizmus magasabbrendűségét a burzsoá nacionalista gondolat felett...”

„... Az igaz hazafiságra nevelés és a proletár internacionalizmus szellemének elmélyítéséért folytatott propagandamunkánk tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az eddigieknél is többet kell törődni az előadók továbbképzésével, ha emelni kívánjuk propagandamunkánk színvonalát...”

A munkások közötti ismeretterjesztés

„... A munkások közötti ismeretterjesztés számszerűleg és a hallgatóság számának növekedésével egyre szélesebbkörű. A megye székhelyén és a megye városaiban, községeiben is igen jól bevált forma a munkásakadémia (Szolnok, Rákóczi-falva, Jászberény, Törökszentmiklós, stb.), az ifjúsági akadémiák és az ismeretterjesztő előadások...”

„... A munkások között a legeredményesebb ismeretterjesztés az építőipari dolgozók körében volt. Ennek keretében a munkásszállásokon, a munkásszállókban, téglagyári üzemekben, építkezéseknél voltak előadások. Ezen helyek közül a nagyobb létszámú helyeken szervezetesebb a hallgatóság, míg a kislétszámú munkásszállásokon a kevés létszámnak is csak egy része hallgatta az előadásokat. (10—15 fő.) A Papírgyárban az ott dolgozó műszaki szakosztályi tagok szervezésének köszönhető a munkásakadémia, a kazánfűtő-tanfolyam és az ismeretterjesztő előadásokba való bekapcsolódás...”

A falusi ismeretterjesztés

„... A parasztság kulturális színvonalának emelése érdekében az elmúlt években megyei szervezetünk egyre nagyobb erőfeszítéseket tett. Ezt mutatja a termelőszövetkezeti községekben tartott előadások száma is, hiszen 1959-ben falun mindössze 332 előadást tartottunk, míg 1960-ban már 841 előadást rendeztünk a mezőgazdaság szocialista szektoraiban. Az előadások számának növekedése mellett az előadásos propagandánk színvonalában is jelentős fejlődés tapasztalható...”

„... A világnézeti nevelő munka területén elsősorban a materialista világkép kialakítására törekedtünk. Természeti és társadalomtudományos előadásainkban az egyes természeti jelenségek és téves emberi hiedelmek közötti összefüggések feltárása kapcsán igyekeztünk megértetni a vallás, a babonás hit keletkezésének lényegét. Az utóbbi években már nem elégedtünk meg azzal, hogy a Föld és az élet keletkezéséről és az élet fejlődéséről tartunk előadásokat, hanem ezen túlmenően összefüggéseket kerestünk a tudománytalan nézetek és az egyes társadalmi formációk között. Igen nagy népszerűségnek örvendtek a „Csodák a tudomány fényében”, „Boszorkányhit — boszorkánypercek” stb. előadásaink...”

„... A termelőszövetkezetek megszilárdításának időszakában elsősorban az újonnan alakult termelőszövetkezetek problémáinak megoldásához igyekeztünk segítséget nyújtani...”

A társulati tagság szakmai és világnézeti nevelése

„... A szakosztályi tagság szakmai, politikai és világnézeti továbbképzése terén az előrehaladás jelentős, bár nem minden szakosztályra terjed ki, másrészt a szakosztályi tagság egy részét — az aktív tagságot — érinti. Az elmúlt évek során hagyományossá váltak az egészségügyi szakosztály által szervezett előadói konferenciák, a tudományos szakmai konferenciák. Ezek a konferenciák a TIT tagságon kívüli orvosok körében is igen népszerűek és látogatottak voltak. A konferenciákat országosan elismert szakemberek vezették...”

„... A műszaki szakosztály vezetősége a tagság szakmai, politikai és világnézeti nevelése terén a szakosztályok közül a legtöbbet tett. Rendszeresen vitatott meg előadástémákat, vázlatokat (pl. „Az energia fogalma”, „Műanyagok gyártása”, „A népi demokratikus országok műszaki fejlődésének kérdései” stb.)...”

„... A TIT klubjában tartott előadások szintén a szakosztályi tagság képzését segítették. Pl. „A történelem materialista

felfogása”, „Szőnyi István”, „Bécsi képeslapok”, „Újabb régészeti leletek Szolnok megyében”, „Gyógyító gépek” stb. ...”

A társadalmi vezetés

„... A megyei Elnökség az Országos Elnökség legfontosabb határozatainak gyakorlati végrehajtását elnökségi üléseken tárgyalja meg. Külön napirendként szerepelt: a munkások, az ifjúság közötti munka, a természettudományos ismeretterjesztés, a szocialista hazafiság kérdése, a szakosztályok belső életének problémája.

A megyei Elnökség munkája nemcsak a határozatok meghozatalában, hanem a végrehajtásban is jelentős fejlődést mutat. Az 1958 áprilisában megválasztott Elnökség tagjai (25) közül mintegy 3 fő az, aki nem tekinti feladatának a társulati munka segítését, az Elnökség nagyobb része továbbra is szilárdan áll a Társulat élén és vállalja a társulati vezetést. Az Elnökség szolnoki tagjai az ősztéli ismeretterjesztő munka előkészítéséből kivették részüket. A megyei társadalmi vezetésbe bevonjuk a járási-városi osztályok elnökeit, így biztosítjuk azt is, hogy a megyei Elnökség határozatai a járásokhoz, városokhoz gyorsan lejussanak.

Míg az Elnöki Bizottság az elmúlt években rendszertelenül ülésezett, addig az 1960-as évtől havonként, meghatározott program alapján ülésezik. Tanácskozásai mindenkor komoly segítséget jelentettek a megyei Titkárság munkájához. A megyei Titkárság a társulati munka legfontosabb kérdéseit terjesztette az Elnöki Bizottság elé, pl. az ismeretterjesztő munka tartalmi és módszertani kérdései, egyes járások — városok ismeretterjesztő munkája stb. Az Elnöki Bizottság tagjai részt vesznek az ellenőrzésben, egy-egy jelentősebb feladat megvalósításában...”

A statisztika tükrében

A megye gazdasági életében az elmúlt év folyamán végbement változások a kulturális életre is kihatottak. Nemcsak a könyvvásárlók, a színház- és filmlátogatók száma nőtt ugrásszerűen, hanem az ismeretterjesztő előadások száma és

hallgatóinak számaránya is jelentős mértékben emelkedett.

A kulturális munka, ezen belül az ismeretterjesztés iránt növekvő igény eredményezte, hogy 1957—58. év adataihoz viszonyítva 1960-ban 300%-os eredményt értünk el.

Szakosztály	E l ő a d á s o k					
	városban		községben		összesen	
	előadás	hallgató	előadás	hallgató	előadás	hallgató
Irodalom	58	1456	35	2996	93	4452
Művészet	73	8092	14	1079	87	9171
Filozófia	60	5007	64	4401	124	9411
Pedagógia	104	8830	113	8566	227	17396
Történelem	99	9451	61	3381	160	12832
Jog	17	1048	29	2640	46	3688
Közgazdaság	49	3085	80	2791	129	5876
Nemzetközi kérdések	25	1719	25	1662	50	3381
<i>Társ. tud. összesen:</i>	495	41553	424	26319	919	67872
Agrártudomány	24	1277	76	2203	100	3480
Biológia	42	3138	67	3362	109	6500
Egészségügy	82	8109	132	10557	214	18646
Fizika	42	1897	37	1696	79	3593
Földrajz	89	6102	44	2122	133	8224
Műszak	98	4333	21	1105	119	5438
Csillagászat	47	2489	40	2090	87	4579
<i>Természettud. összesen:</i>	424	27345	417	23115	841	50460
Összesen:	919	68898	841	49434	1760	118332

A társadalomtudományi szakosztályoknál az összelőadásokhoz viszonyítva a legnagyobb részarányal a pedagógia (13%), a történelem (9%), a közgazdaság (7,3%); a természettudományi szakosztályoknál az egészségügyi (12,1%), a föld-

rajz (7,6%), a műszak (6,8%) sorrendben foglal helyet.

Az egy előadásra eső hallgató-átlag a társadalomtudománynál 73 fő, a természettudománynál 60 fő, együttes átlag 67 fő.

Taglétszám:

Szolnok városban	235 tag
Városokban	185 „
Községekben	259 „

Összesen: 679 tag.

Hány tag tartott előadást?

A szolnoki	235 tag közül	99 tag
a városi	185 tag közül	109 „
a községi	259 tag közül	135 „

Összesen: 343 tag.

A foglalkoztatott tagok száma városok-ban és járásokban:

Tiszafüredi járásban	50 tagból	41 tag	82 ⁰ / ₀
Kisújszállás városban	25 „	19 „	76 ⁰ / ₀
Túrkeve városban	38 „	27 „	71 ⁰ / ₀
Törökszentmiklós városban	32 „	19 „	59 ⁰ / ₀
Jászberény városban	31 „	17 „	54 ⁰ / ₀
Szolnoki járásban	19 „	10 „	52 ⁰ / ₀
Kunszentmártoni járásban	38 „	19 „	50 ⁰ / ₀
Jászapáti járásban	73 „	36 „	49 ⁰ / ₀
Mezőtúr városban	34 „	16 „	47 ⁰ / ₀
Törökszentmiklós járásban	20 „	9 „	45 ⁰ / ₀
Karcag városban	25 „	11 „	44 ⁰ / ₀
Kunhegyesi járásban	44 „	17 „	38 ⁰ / ₀
Jászberényi járásban	15 „	3 „	20 ⁰ / ₀

A közgyűlés előtt

A járási, városi osztályok beszámoló és az elnökséget újjáválasztó közgyűléseit február 24. és március 17. között tartották. A közgyűlések részletes ismertetésére legközelebbi számunkban visszatérünk.

*

A megyei székhelyen működő szakosztályok március 13. és 30. között tartották beszámoló és a vezetőséget újjáválasztó üléseiket.

*

A társulati munkában kifejtett eredményes tevékenységükért az Országos Elnökség az alábbi elvtársakat oklevéllel jutalmazta:

Szolnokról: Barna Gábor, dr. Bedey Endre, Hernádi Tibor, Korom János, dr. Lakatos Károly, Magas László, Pásztor Géza, dr. Sebestyén Mihály, Szabó Ernő pártmunkás, Szurmay Ernő, Tokody Lajos. Tiszafüredről: Bükkfalvi Zoltán. Túrkevéről: dr. Hámori Rezső. Kisújszállásról: Ágotai László. Mezőtúrról: dr. Pethő Ede. Törökszentmiklósról: Folláth János. Jászberényből: Nyilas István. Karcagról: B. Major László. Jászapátiból: Ádám Géza, dr. Tésy István. Kunhegyesről: Kállai Mária. Kunszentmártonból: Paulovits Illés, a solnoki járásból: dr. Varga Lajos.

Lévai István

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Kovács József okl. építészmérnök, a Szolnok Megyei Tervező Iroda vezetője (Szolnok); Tokody Lajos, a TIT Szolnok megyei csillagászati szakosztályának vezetője (Szolnok); Ecsery Elemér művészettörténész (Budapest); Kertai Dénes mezőgazdasági mérnök (Mezőtúr); Kapos-

vári Gyula muzeológus, a Damjanich Múzeum vezetője (Szolnok); Andrási Béla, a Jászberényi Felsőfokú Tanítóképző Intézet igazgatója (Jászberény); Laár Árpád, az Építésügyi Minisztérium Város- és Községrendezési Főosztályának munkatársa (Budapest).